

GEEN DAG ZONDER GODS WOORD

2

**Werkwijzer bij
Studiegids voor
junioeren**

Voorwoord

Deze werkwijzer is een hulpmiddel om het gesprek rondom het Junioren Werkboekje zo prettig en doeltreffend mogelijk te laten verlopen. De opbouw is vanuit de leefwereld van de junioren gedacht en houdt rekening met variaties in leeftijd, interesse, beginsituatie en leerstijlen. U wordt dan ook van harte aangeraden de werkwijzer te gebruiken en indien mogelijk het voorgestelde verloop te volgen.

Uw voorbereiding is natuurlijk grondig. In de week voorafgaande aan het gesprek met de junioren heeft u de betreffende bijbelgedeelten grondig gelezen. U heeft uzelf ingeleefd in situaties en karakters. U heeft ook uitgebreid aandacht besteed aan de rubrieken “activiteit” en “verwerkingsactiviteit”.

De rubriek “activiteit” is bedoeld om de deelnemers te betrekken bij de stof van de les. Hier proberen we op een indirecte manier de vragen te beantwoorden: waarom zou ik mij voor deze materie interesseren, wat heb ik hieraan, wat gaan we doen?

De rubriek “verwerken” is bedoeld om de deelnemers de stof te laten toepassen, op een andere wijze te herhalen en een plaats te geven in eigen beleving.

Het zal duidelijk zijn dat we vooral in de activiteiten rekening dienen te houden met de verschillende wijzen waarop mensen leerstof tot zich nemen en eigen maken. Het aanbod zal dus zo breed mogelijk moeten zijn: visueel, auditief, praktisch, dynamisch, analytisch enz.

Een van de problemen waarmee we kampen in de sabbatschool is dat we hoofdzakelijk vanuit een boek werken. Het gaat om lezen. Leesstof. Het is niet iedereen gegeven om de literaire kwaliteiten van de Bijbel te kunnen zien en waarderen. Dat betekent dat gespreksleiders a.h.w. de vertaalslag moeten maken van auditief naar visueel, van horen naar doen, van literatuur naar schema enz.

Dat klinkt als een onmogelijke taak. Dat is ook zo als we daar steeds weer heel bewust bij stil zouden staan en per vers of perikoop al de leerstijlen en intelligentietypen aan ons voorbij laten trekken.

Wat we praktisch kunnen doen is het volgende. Per week proberen we via de rubrieken “activiteit” en “verwerkingsactiviteit” heel bewust verschillende leertypen te bereiken. De ene week werken we met het gehoor, de volgende met het oog. Soms zullen beide in één les kunnen. Met andere woorden we vragen ons iedere week wel bewust af of we “iets” hebben voor oog, oor, hart, lichaam. Dat zal niet altijd lukken.

Wat kunnen we doen voor:

Visueel ingestelden:

Werken met foto's,

Platen laten zien

De suggestie van kleur opwekken (wat zien ze?)

Landschappen en mensen laten zien via plaatjes, dia's enz.

De tekst van de Bijbel laten zien op een bord, wellicht in schematische vorm.

Welk landschap past bij de stof? Waar speelt het zich af? Waarom?

Gebruik van een zwart-wit tekening en de vraag hoe die moet worden ingekleurd. Waarom worden die kleuren genoemd?

Auditief ingestelden

CD's laten horen

Een hoorspel maken van de tekst
Vragen hoe iets klinkt, welke stem hoort er bij deze profeet? Waarom?
Vragen naar welke muziek bij een tekst hoort.
Laten voorlezen
Zingen (de les a.h.w. illustreren door goed uitgekozen liederen)
Laten kiezen uit muziek (welke melodie past het beste bij de stof, persoon, tekst?)
Rollenspel of casus

Praktisch ingesteld (doeners)

Stel: je hebt een ideaal voor de kerk/gemeente, welk stuk gereedschap past daar bij? Is jouw kerk een kettingzaag? Nee, wat dan wel. Vraag door.
Jezus staat voor een vraag. Wat zou jij doen?
De kerk dient liefde uit te stralen. Hoe zou je dat heel praktisch willen bereiken?
Er komen werkgroepen in de gemeente. Van welke werkgroep wordt je lid?
Wie van de personages in het verhaal staat het dichtst bij je?
Abstracte begrippen laten omzetten in “doe woorden”
Rollenspel of casus

Analytisch ingesteld

Het stellen van waarom vragen
Schema's laten maken
Sleutelwoorden laten opsporen
Abstracte woorden geven aan handelingen
Gesprek samenvatten
Verbindingen leggen tussen voorbeelden/symbolen en werkelijkheid
Rollenspel of casus

Het verhaal is een zeer belangrijk onderdeel van het gesprek. Het is in “gesprek met het verhaal” dat de junioren de Bijbel leren kennen en de Bijbel op een verantwoorde manier leren lezen. Vooral dat laatste is een belangrijke doelstelling van de gespreksleid(st)er. Verantwoord lezen betekent allereerst dat het verhaal ook werkelijk gelezen wordt: door u en door de tieners. Dat zal niet altijd lukken. Soms zijn verhalen te lang. Dan is het zaak dat u de leestocht wel hebt gemaakt en de junioren kunt behoeden voor foute gevolgtrekkingen, te snelle oordelen enz. Verantwoord lezen betekent ook dat het verhaal gelezen wordt zoals het er staat. Niets mag worden verbloemd of weggepoetst. Mensen en God worden niet beter voorgesteld dan ze in het verhaal naar voren komen. Laat dus al het verzachtende van de kinderbijbels achter u en laat de junioren kennis maken met wat er echt staat.

Van u, als gespreksleid(st)er vraagt dit extra inspanning. Niemand staat geheel onbevangen tegenover de tekst van de Bijbel. We brengen ons verleden mee en denken vaak dat we de verhalen al volledig kennen. Laat u verrassen door de tekst, zodat u de junioren kunt verrassen! Dat zal in de praktijk betekenen dat u het verhaal een aantal keren moet *lezen alsof u het nog nooit heeft gezien!* Neemt u die moeite dan zult u ontdekken dat u vol geestdrift de verhalen levend kunt maken voor de jongen mensen die u zijn toevertrouwd.

Extra katern

Achter in de werkwijzer is een katern opgenomen onder de naam: *Informatief katern voor de gespreksleider: achtergronden bij en commentaar op de bijbelteksten.*
In het katern worden de bijbelverhalen die in het Junioren Werkboek aan de orde komen voor de gespreksleid(st)er toegelicht.

1

Vorbereiding

Leerdoel

De junioren leren Jakob en Esau kennen

De junioren kennen het verhaal van de “verkoop” van het eerstgeboorterecht

De junioren vragen zich af of Jakob wel eerlijk is

De junioren vragen zich af met wie ze zich identificeren.

Werkboekje

De erfenis	Esau's deel	Jakob's deel
999 schapen	333	666
33 geiten	11	22
3000 goudstukken	1000	2000
9 tenten	3	6

Materiaal

Zoek illustraties op het internet of in kinderbijbels. Gebruik eventueel een viltset.

Adviezen

Zorg ervoor dat je het verhaal goed kent en kan navertellen.

Laat de junioren zelf zoveel mogelijk aan het woord.

Programma

Opening

Welkom

Zang

Gebed

zendingsbericht

Lesbehandeling

1. Introductie

Vertel dat het verhaal van Abraham nu ophoudt. Het gaat nu om Isaak en zijn zonen.

2. Activiteit

Vraag de junioren om twee precies dezelfde gezichten te tekenen. Ze mogen daarbij niet overtrekken of kopiëren. Lukt het om ze precies hetzelfde te krijgen?

Vraag naar tweelingen in de vriendenkring van de junioren, of op school, sportclub enz.

De inleiding op studie 1 gaat over tweelingen. Vraag naar de kennis die de junioren hebben opgedaan aan de hand van het stukje tekst. Vraag ook of ze inderdaad de twee-eiige tweelingen hebben ontdekt op de foto.

Ter informatie: de twee oudste meisjes zijn waarschijnlijk eeneiig, de jongen en het meisje aan de uiteinden zijn twee-eiig omdat hun geslacht verschilt. Over de twee kleinsten kan verschil van mening ontstaan: als ze van hetzelfde geslacht zijn, zijn ze eeneiig.

Tweelingen zijn nooit volledig hetzelfde. Dat blijkt ook wel uit het verhaal van Jakob en Esau.

3. Verhaal

Probeer het verhaal te ondersteunen door illustraties. Er zijn afbeeldingen te vinden op het internet, maar ook in kinderbijbels en in de gebruikelijke viltsets.

- a. de geboorte.
- b. de verschillen tussen de jongens
- c. de “koop” van het eerstgeboorterecht.

De geboorte

Laat de junioren ontdekken wie er het eerste wordt geboren. Wijs ook op de betekenis van de namen. Zorg er ook voor dat de junioren het orakel (25:23) goed hebben begrepen. In hun werkboek wordt al een en ander uitgelegd.

De verschillen

In het werkboek staat een opdracht. De junioren moeten daar de eigenschappen van Jakob en Esau ontdekken. Gebruik die opdracht om de verschillen nog eens te onderstrepen. Zorg er wel voor dat je niet meer zegt dan het verhaal zelf. Er staat namelijk nergens dat Esau minder godsdienstig was dan Jakob of dat hij niet in de belofte van God geloofde!!

De “koop”

Vertel het verhaal en ga dan in op de betekenis. Als het goed is weten de junioren al uit het werkboek waar het om gaat. In datzelfde werkboek staat een rekenopdracht. Zorg er wel voor dat je die zelf hebt gemaakt.

4. Verwerkingsactiviteit

Leg een groot vel papier op tafel. Maak twee kolommen. Boven de linkse kolom zet je de naam Jakob. Boven de rechterkolom de naam Esau.

Vraag aan de junioren om onder elke naam zoveel mogelijk positieve dingen op te schrijven.

Bijvoorbeeld

Jakob	Esau
Kan koken	kan jagen
Is slim	is
Liegt	wil wraak nemen
.....

Daarna laat je zoveel mogelijk negatieve dingen opschrijven.

Na enige tijd vraag je de junioren om de lijst nog eens goed te bekijken.

- Wie zouden zij kiezen om op hun nieuwe fiets te passen?

Sluit af met de opmerking dat Jakob er misschien niet zo goed afkomt, maar dat Esau meestal als een gevaarlijk en ongelovig mens wordt getekend. Denken we soms te snel dat iemand niet deugt? Zien we niet alles wat in mensen omgaat?

Soms moet je wachten om te ontdekken wie iemand is. Over een paar weken zullen we misschien heel anders denken over Jakob en Esau.

2

Vorbereiding

Leerdoel

De junioren kennen het verhaal van de zegen van Isaak
De junioren vragen zich af of oneerlijkheid wel wordt gestraft
De junioren zien hoe God omgaat met Jakob.

Werkboekje

N.v.t.

Materiaal

Je kunt eventueel een blanco “testament” maken om uit te delen bij de activiteit. Zie pagina 8 en 9.

Adviezen

Probeer de verhalen eerst zelf grondig door te lezen. Volg de lijn van het werkboekje, maar wees wel in staat om het verhaal zonedig in eigen woorden te vertellen.

Programma

Opening

Welkom
Zang
Gebed
zendingsbericht

Lesbehandeling

1. Introductie

Vertel de junioren wat je het komende uur gaat doen.

- een activiteit
- een verhaal van leugen en bedrog samen lezen
- diep nadenken over het verhaal

2. Activiteit

Geef de junioren de opdracht om een lijst te maken van de 5 meest belangrijke *dingen* (dus geen mensen of dieren) die ze hebben. Te denken valt aan geld, cd's, boeken, kettinkje, verzameling enz.....

Geef even de tijd om de opdracht uit te voeren.

Vraag nu of ze net willen doen alsof ze een testament moeten maken (misschien goed om uit te leggen wat dat precies is) en opschrijven aan *wie* ze de vijf dingen willen nalaten. Er mogen meerdere mensen in het testament genoemd worden. Je hoeft dus niet alles aan één persoon te geven.

Voorbeeld:

Mijn laat ik na aan omdat

Laat de junioren hun testament “openbaar maken” als ze dat willen. Onderstreep dat je normaal gesproken iets uit een nalatenschap *ontvangt*, je kunt zoiets niet eisen of kopen. Het wordt je nagelaten.

De opdracht is een brug naar het verhaal van vandaag. Isaak moet ook zijn bezit verdelen.

3. Verhaal

Verwijs nog even naar het verhaal van vorige week. Esau heeft zijn eerstgeboorterecht aan Jakob “verkocht”. Nu gaat het verhaal verder en zien we hoe Jakob er voor zorgt dat hij ook werkelijk de zegen van het eerstgeboorterecht ontvangt.

Probeer het verhaal aan de hand van een open bijbel te vertellen, zodat je nu en dan kunt verwijzen naar de tekst. In het werkboek wordt het een en ander aangestipt waarop je de aandacht zou kunnen vestigen. Te denken valt aan:

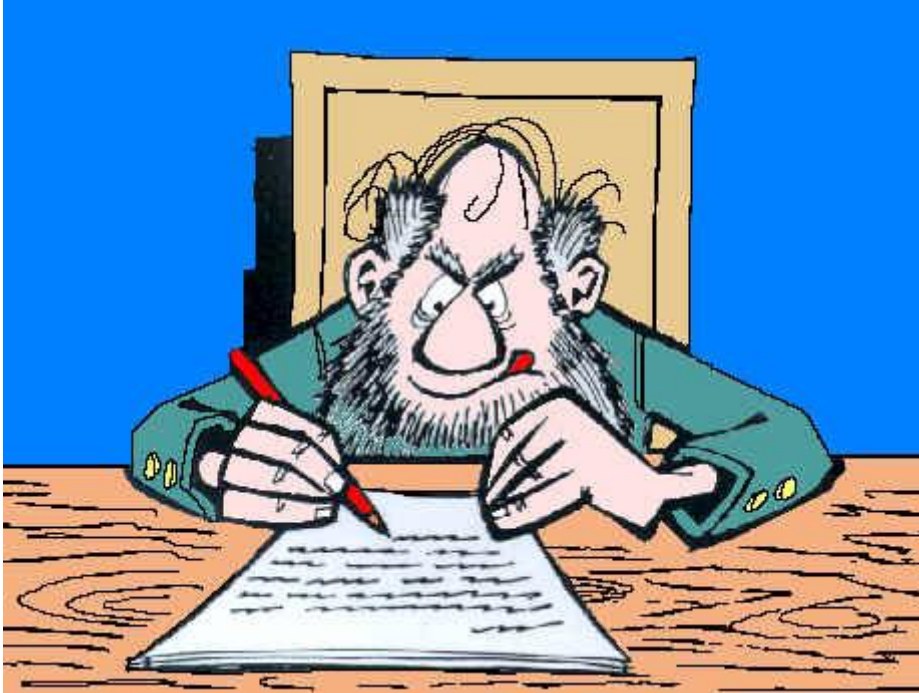
- Rebekka raakt ook bij het bedrog betrokken
- Laat zien hoe Jakob de naam van God misbruikt om zijn bedrog te dekken (Gen 27:20)
- Benadruk de verwarring van Isaak
- De vlucht wordt ook door Rebekka voorbereid
- Sta enige tijd stil bij de droom van Jakob. Probeer de junioren bij de les te houden. Laat hen de droom navertellen. Let er wel op dat ze alleen vertellen wat er staat. Soms wordt er van alles bij verzonnen!

Aan het eind van de vertelling kun je eventueel gebruik maken van de vier vragen die de studie in het werkboek afronden:

- Kun je bedenken wat het gedrag en de leugens van Jakob (en van zijn moeder) voor Isaak en Esau betekenen? Praat daar eens met elkaar over.
- Vind je het niet vreemd dat God een bedrieger te hulp komt?
- Vind je het eerlijk van God?
- Is het beter voor God om te straffen dan om te vergeven en opnieuw te laten beginnen?

4. Verwerkingsactiviteit

Kijken naar een echt testament

Voorbeeld van een testament

DIT IS MIJN TESTAMENT, OPGEMAAKT OP 01.01.2002

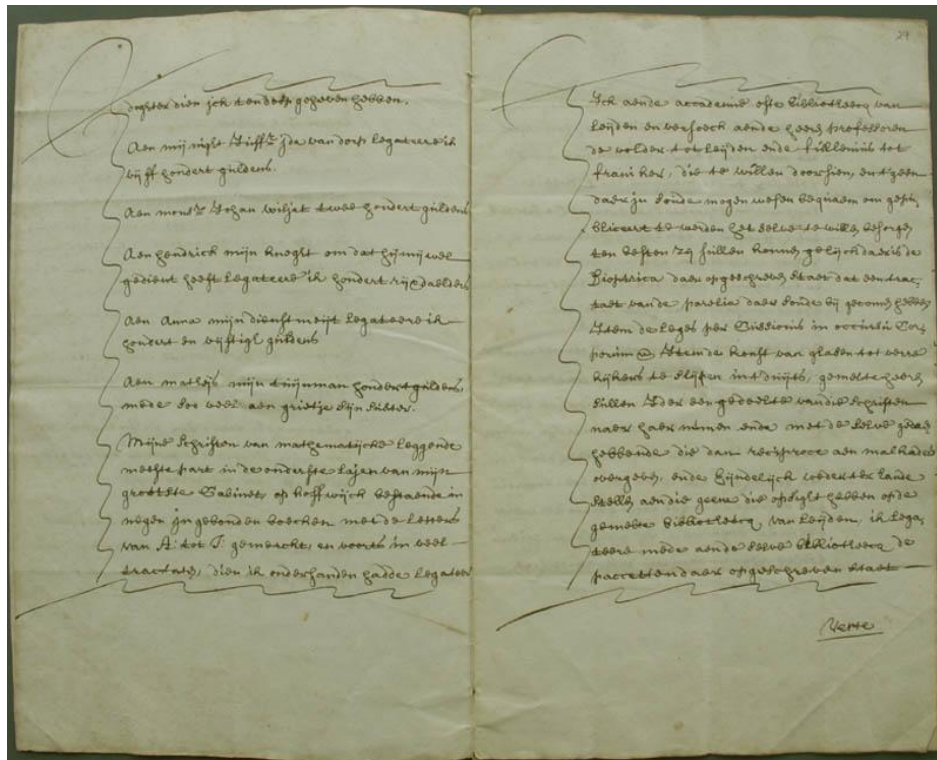
Ik, Jan Jansens, wonende te 8000 Brugge, Hoofdstraat 12, verklaar hierbij in volle vrijheid, dus zonder dwang van wie dan ook, en in het volle besef van de draagkracht van mijn daden of beslissingen, dat ik "Blindenzorg Licht en Liefde vzw", met maatschappelijke zetel te 8490 Varsenare, Oudenburgweg 40, tot mijn bijzonder legataris benoem.

In die hoedanigheid ken ik voormelde organisatie toe wat volgt:

- a. een legaat van duizendtweehonderdvijftig (1.250) euro;**
- b. mijn volledig aandeel in de eigendomsrechten van het woonhuis gelegen te 1000 Brussel, Marktstraat 102.**

Met dit testament herroep ik alle eerder gemaakte testamenten, welke hun vorm ook is.

Handtekening

Testament van Christiaan Huygens 1695

Testament van Christiaan Huygens, gepasseerd 23 maart 1695. Manuscript (later afschrift). [HUG 46]
 — (Linksonder): “Mijne schriften van Mathematycke leggende meeste part in de onderste lajen van mijn grootste Cabinet op Hoffwijck bestaande in negen ingebonden boeken met de letters van A tot I gemerckt ende voorts in veel tractaten dien ick onder hande hadde, legatere ick aan de Academie ofte Bibliotheecq van Leyden [...]. Ik legatere mede aan deselve Bibliotheecq de pacquetten daarop geschreven staat [Literae doctorum off eruditorum leggende op een stoel in mijn cabinet op Hoffwijck, alsmede de Fransche brieven van monsieur Leibnitz en den Marquis de l’Hospitael, ... waarby sijn mijne antwoorden]”.

14 april, 1629 - 8 juli, 1695)

Huygens was afkomstig uit een welvarende en voornamelijk Nederlandse familie. Zijn vader, Constantijn Huygens, was diplomaat en dichter. Door zijn toedoen kwam Christiaan in contact met de hoogste wiskundige kringen van zijn tijd. De familie was eveneens in contact met René Descartes. Deze laatste beïnvloedde duidelijk de opvoeding van Christiaan Huygens op het vlak van de wiskunde.

Huygens studeerde rechten en wiskunde aan de universiteit van Leiden (van 1645 tot 1647). Nadien zette hij deze studies voort aan het College van Oranje in Breda.

Door zijn vaders contacten met een andere wiskundige, Marin Mersenne, ging Huygens zich onder andere bezig houden met het probleem van de vorm van een touw, opgehangen aan zijn beide uiteinden.

Huygens' eerste publicaties in 1651 en 1654 behandelden wiskundige problemen. Nadien ging zijn aandacht meer uit naar astronomie en kansberekening. In 1655 ontdekte hij Titan, de grootste maan van Saturnus. Ook bestudeerde hij de kegelsnede en deed voorbereidend werk in de richting van de differentiaalrekening en integraalrekening.

Astronomie vereist nauwkeurige tijdmetingen waardoor Huygens zich op dit probleem ging toeleggen. Hij bestudeerde de slingerbeweging en in 1656 had hij een patent op het eerste slingeruurwerk. In het werk "Horologium Oscillatorium sive de motu pendulorum" (1673) beschrijft hij de theorie van de beweging van een pendule.

Huygens was ook de uitvinder van de 31-toonsstemming (met 31 tonen per octaaf in plaats van de gebruikelijke 12 halve tonen) als alternatief voor de door hem maar matig beoordeelde gelijkzwevende stemming. In het Teylers museum is een 31-toons orgel te zien dat volgens deze stemming is gebouwd.

3

Vorbereiding

Leerdoel

De junioren lezen of horen enkele verhalen over Jakobs verblijf in Haran

De junioren besteden extra aandacht aan de terugreis van Jakob

De junioren weten dat leugen en bedrog een rol blijven spelen in het leven van Jakob en weten ook dat het huwelijk met Lea een “spiegel” is van zijn eigen bedrog.

Werkboekje

N.v.t.

Materiaal

N.v.t.

Adviezen

In kort bestek worden er meerdere verhalen behandeld. Dat betekent voor de gespreksleid(st)er dat al de verhalen vooraf door haar/hem in de bijbel gelezen worden. Probeer ze zo goed te kennen dat je ze uit het hoofd kunt navertellen.

Neem ook grondig kennis van de stof in het werkboekje van de junioren.

Programma

Opening

Welkom

Zang

Gebed

zendingsbericht

Lesbehandeling

1. Introductie

Blik kort terug op het gesprek van vorige week. Vertel ook wat er nu aan de orde zal komen.

- a. Jakob wordt zelf bedrogen
- b. Jakob krijgt twaalf zoons
- c. Jakob wil terug naar Kanaän (het land dat de Heer hem heeft beloofd)
- d. Jakob is bang om Esau te ontmoeten

2. Activiteit

Het volgende blokje informatie is voor de gespreksleider bedoeld. Verderop wordt er op basis van deze tekst een activiteit voorgesteld.

Onderzoek heeft aangetoond dat liegende mensen rijker, intelligenter, overtuigender, dominanter en ambitieuzer zijn dan eerlijke mensen. We vinden het prettig om om te gaan met mensen die veel complimentjes geven, zelfs als daar geen reden toe is. Kortom leugenaars hebben een streepje voor!

Leugentje om bestwil, uitgesproken leugen, overdrijvingen

We liegen om er beter van te worden, om straf te ontlopen, een positieve indruk op anderen te maken of om een ander er beter op te laten worden. Een kind kan bijvoorbeeld tegen de juf zeggen dat een ander die voetbal door de ruit heeft getrapt terwijl hij weet dat hij het zelf heeft gedaan. Het kind probeert zo zijn straf te ontlopen. Of je liegt tijdens je sollicitatiegesprek, omdat je vertelt over die cursus die je eigenlijk niet hebt gevolgd. Of je neemt de schuld op je van iets dat je eigenlijk niet hebt gedaan. Door te liegen wordt de ander er beter op. Je ziet er zijn meerdere vormen van liegen: uitgesproken leugens (een moordenaar die ontkent), overdrijvingen (je maakt iets mooier of erger dan het is) of subtiele leugens (bijvoorbeeld de leugen van Clinton over zijn affaire met Lewinsky).

Als er wordt gelogen betekent dat ook dat iedereen wordt bedrogen. Al met al hebben zowel de leugenaar als de bedrogene een beter sociaal leven en zijn ze psychisch meer in evenwicht dan degenen die altijd de waarheid spreken.

23 signalen die laten zien dat je liegt

Geleerden beweren dat er 23 signalen zijn, waarop je kunt letten om erachter te komen of iemand liegt. Denk hierbij aan bewegingen, (glim)lachjes, wegstaren, stemhoogte enz. De inhoud van wat je zegt bepaalt voor tien procent van wat er uiteindelijk van de boodschap overkomt. Je stemgeluid bepaalt een kwart. Tweederde wordt bepaald door non-verbale signalen. Daar moet je dus op letten. Veel van die signalen zijn 'micro-expressies'. Deze spanning is niet te onderdrukken en zet het lichaam aan tot een 'fight or flight'-reactie. Het maakt zich klaar voor het gevecht of de vlucht. Natuurlijk probeert een leugenaar dat te onderdrukken, maar dat is tevergeefs.

Maar je kunt een leugenaar misschien nog het best herkennen aan zijn neus! Twee Amerikaanse zenuwartsen, Alan Hirsch en Charles Wolff, hebben bewezen dat de neus van een leugenaar zwelt bij het liegen. De 'vecht of vlucht'-reactie zorgt voor een bloeddrukverhoging die ook de zwellichaampjes in de neus bereikt. Behalve dat ze groter worden, produceren ze ook histamine. Een leugenaar zit vaak aan de neus. De onderzoekers noemen dit verschijnsel het 'Pinocchio-effect', omdat de neus van die beroemde houten jongen ook groeide als hij loog. De neus is volgens de artsen dan ook een geschikte leugendetector.

Een kleuter kan niet liegen

Kleuters weten nauwelijks wat liegen is. Liegen hebben ze nog niet echt geleerd. Eerst denken ze dat ze alleen iets niet mogen als hun ouders er zijn en doen ze het rustig als die even weg zijn. Als ze een jaar of vier zijn, weten ze wat ze wel en niet mogen maar hebben nog geen gevoel voor verhoudingen.

Tevens fantaseren ze erg veel. Als ze een innerlijk en een uiterlijk hebben, kunnen ze het onderscheid tussen bedoeling en handeling maken en dus echt liegen. Dan zijn ze ongeveer acht jaar en roepen ze eindeloos: 'Dat is niet eerlijk!'

Begin de activiteit met het voorlezen van de alinea: *een kleuter kan niet liegen*. Echt liegen begint als je ongeveer 8 jaar bent. Kijk nu de groep rond en vraag: "Denk je dat het waar is wat hier wordt gezegd?" Laat de junioren even reageren.

Vraag vervolgens: hoe weet je of iemand liegt? Laat weten dat je op zoek bent naar lichamelijke signalen. Geef tijd voor reacties.

- Iemand die jou normaal wel in de ogen kijkt doet dat nu niet.
- Veel aan het gezicht komen (hand voor de mond, neus aanraken)
- Schrikachtig reageren
- Iemand die normaal goed spreekt gaat aarzelen of hakkelen.
- Extra warm worden

Het beste is de leugenaar te herkennen aan zijn neus. Leg uit wat er aan de hand is.

Maar je kunt een leugenaar misschien nog het best herkennen aan zijn neus! Twee Amerikaanse zenuwartsen, Alan Hirsch en Charles Wolff, hebben bewezen dat de neus van een leugenaar zwelt bij het liegen. De 'vecht of vlucht'-reactie zorgt voor een bloeddrukverhoging die ook de zwellichaampjes in de neus bereikt. Behalve dat ze groter worden, produceren ze ook histamine. Een leugenaar zit vaak aan de neus. De onderzoekers noemen dit verschijnsel het 'Pinocchio-effect', omdat de neus van die beroemde houten jongen ook groeide als hij loog. De neus is volgens de artsen dan ook een geschikte leugendetector.

3. Verhaal

De bedrieger bedrogen. Laat de junioren het verhaal van het huwijken van Jakob met Lea en Rachel in eigen woorden vertellen. Laat vervolgens zien dat Jakob in een soort spiegel kijkt. Hij wordt bedrogen door Laban. Maar Laban zegt: “ik moet toch eerst de oudste dochter uithuwelijken en dan pas de jongere?” Ook nu gaat het om een vorm van “eerstgeboorterecht”.

Groot gezin. Jakob verwekt uiteindelijk twaalf zoons. Maak gebruik van het schema in het werkboek om duidelijk te maken hoe het gezin in elkaar zit.

De vraag naar rivaliteit ligt voor de hand. Er is rivaliteit tussen Lea en Rachel. Je mag verwachten dat ook de zoons hun eigen belang in het oog houden.

Jakob gaat terug naar Kanaän. Na vele jaren (laat het exacte aantal jaren opzoeken in Genesis 31:41) wil Jakob uit Haran vertrekken. Probeer spanning op te roepen door te vragen naar Esau. Wat zal hij er van denken dat Jakob terugkomt? Is Jakob bang voor Esau? Heeft hij daar nog wel goede redenen voor?

Angst voor de toekomst. Sta enige tijd stil bij Genesis 32:1-23. Onderweg komt Jakob boodschappers/engelen tegen. Waarschijnlijk is dat een goed teken en betekent hun verschijning dat de Heer Jakob begeleidt.

Leg omstandig uit welke maatregelen Jakob treft om zijn broer gunstig te stemmen.

Ga nog niet in op de worsteling aan de oever van de Jabbok. Dat verhaal komt volgende week aan de orde.

4. Verwerkingsactiviteit

Lees samen het gebed van Jakob in Genesis 32:10-13. Vestig de aandacht op de laatste regel van het gebed. Kunnen de junioren zich herinneren waar ze eerder in de bijbel over zandkorrels hebben gelezen/gehoord.

Het is natuurlijk een verwijzing naar Genesis 22:16. Denk ook terug aan Jakobs droom in Genesis 28:14

4

Vorbereiding

Leerdoel

Junioren lezen en verwerken het verhaal van Jakobs worsteling aan de oever van de Jabbok.

Werkboekje

N.v.t.

Materiaal

N.v.t.

Adviezen

Uiteraard heeft u het verhaal en de stof in het werkboek gelezen.

Programma

Opening

Welkom

Zang

Gebed

zendingsbericht

Lesbehandeling

1. Introductie

Verwijs in het kort naar de studie van vorige week. Jakob die als laatste nog even aan de oevers van de Jabbok staat. We hebben hem daar achtergelaten op het moment dat hij een hand op zijn schouders voelde!

2. Activiteit

Vraag naar schrikmomenten in het leven van de junioren.

Ik dacht dat ik alleen was maar.....

Ik hoorde geen voetstap, niets

Plotseling klonk er een stem in mijn oren, ik schrok me wild.....

Misschien zijn er wel junioren die gedroomd hebben dat ze aan het vechten waren met iemand en toen helemaal bezweet en angstig wakker werden?

3. Verhaal

Lees het verhaal voor of vertel het in eigen woorden zonder er onmiddellijk een uitleg aan te verbinden EN zonder er meteen van uit te gaan dat het God is met wie Jakob worstelt. In het verhaal zelf wordt dat namelijk niet gezegd. Laat het mysterie dus bestaan.

Nadat het verhaal is doorgewerkt vraagt u welk plaatje in het werkboek de voorkeur heeft: zie de vier illustraties die op de afgedrukte tekst van Genesis 32:25-32 volgen.

Ga nu in op de naamsverandering: Jakob wordt Israël. Vraag de junioren wat die verandering betekent. Ze moeten een antwoord kunnen bedenken op basis van de informatie die in het werkboek staat.

Ondertussen is Esau op weg!! Vertel dat ook zo! Plaats hem aan het hoofd van 400 mannen. Toon hem in zijn haast. Hij heeft geen aandacht voor de geschenken. Hij wil Jakob zien. Waarom? Laat die laatste vraag onbeantwoord omdat Jakob dat ook niet weet.

Laat de junioren ontdekken hoe Jakob zijn familie en bezit heeft opgesteld voor de tocht naar Esau. Misschien is het de moeite waard om de junioren de stoet te laten tekenen en de namen van de vrouwen en kinderen op de juiste plaats erbij schrijven.

Leg nadruk op het buigen van Jakob. Maar is het ook “echt” buigen? Denken de junioren dat hij van plan is om het eerstgeboorterecht aan Esau terug te geven? Is de buiging dan gespeeld? Is het een voorzorgsmaatregel? Een manier om geweld te ontlopen.

Komt het goed tussen de broers? Ja, voor het moment. Maar Jakob is er niet gerust op. Hij wil liever bij zijn broer vandaan.

Leg uit dat je het woord zegen kunt “vullen” met de idee dat God welwillend naar je kijkt. Gebruik het werkboek om dat uit te leggen. Benadruk het feit dat Jakob veel fout heeft gedaan, maar dat God toch zijn ogen niet van hem afwendt. Vertel dat iedereen dat mag verwachten en ervaren.

Rond af met een verwijzing naar de zegen aan het einde van de kerkdienst. Aan het einde van de dienst krijgt iedereen te horen dat God zijn zegen geeft. Die woorden zijn al meer dan 3500 jaar oud.

4. Verwerkingsactiviteit

Achtergrond en informatie voor gespreksleid(st)er

5

Vorbereiding

Leerdoel

De junioren kennen in grote lijnen het verhaal van Jozef in Egypte.

De junioren herkennen de droom van de schoven in het leven van Jozef.

De junioren identificeren zich zowel met Jozef als met zijn broers.

Werkboekje

N.v.t.

Materiaal

Groot vel papier of een stuk behang. Viltstiften.

Adviezen

Je hebt Genesis 37-50 reeds enkele keren gelezen. Je weet hoe het verhaal loopt en bent in staat het in eigen woorden door te vertellen.

Je hebt ook grondig kennis genomen van de stof in het werkboekje.

Programma

Opening

Welkom

Zang

Gebed

zendingsbericht

Lesbehandeling

1. Introductie

Vertel dat het verhaal van Jakob nu min of meer is geëindigd en dat de aandacht nu verder uitgaat naar zijn zoon Jozef. Jakob speelt alleen nog mee op de achtergrond.

2. Activiteit

Verwijs naar het werkboek. Studie 5 begint met een stukje over het verschijnsel, dromen.

Vraag de junioren om terug te denken aan hun engste en hun leukste droom. Ze moeten de inhoud nog even geheim houden! Vraag de junioren nu om de volgende twee zinnen af te maken:

- a. Als ik terugdenk aan mijn *engste* droom, denk ik aan de kleur, want die kleur....
- b. Als ik terugdenk aan mijn *leukste* droom, denk ik aan de kleurwant die kleur

Deze activiteit vormt een brug naar de dromen van Jozef.

3. Verhaal

De droom van de schoven. Vestig de aandacht op de mantel die Jozef van zijn vader heeft gekregen. Hoe ziet die mantel er uit in de verbeelding van de junioren? Laat hen daarover aan het woord.

De Nederlandse vertalingen lopen nog al uiteen:

De Nieuwe Bijbelvertaling: een prachtig bovenkleed... in allerlei kleuren

Groot Nieuws: een mooi, lang gewaad

De NBG vertaling 1951: een pronkgewaad

Willibrord: een prachtig kleed

Het hebreuws in de meest gangbare manuscripten wijst in de richting van Groot Nieuws. De NBG van 1951 legt uit wat er met een mooi, lang gewaad wordt bedoeld.

Het gaat om een onderkleed (dus niet een mantel) dat tot aan de enkels en de polsen reikt.

Vertel zelf of (bij voorkeur) laat één van de junioren vertellen wat Jozef droomt en hoe Jozefs verhouding is met zijn vader.

Volg Jozef nu op weg naar zijn broers en daarna op zijn weg naar Egypte. In het werkboek worden grote stukken overgeslagen. Vestig de aandacht op de dromen van de Farao.

De dromen van de Farao. Laat één van de junioren precies vertellen wat de farao droomt. Laat een tweede junior vertellen wat de dromen betekenen. Ter controle hebben de anderen Genesis 41:14-36 open voor zich liggen.

De broers buigen voor Jozef. De dromen van de Farao komen uit. Er is overal hongersnood. De maatregelen van Jozef hebben er voor gezorgd dat er in Egypte wel voedsel is. Noodgedwongen komen de zonen van Jakob naar Egypte. Ze weten niet wat er van Jozef is geworden. Laat de junioren zelf ontdekken hoe de droom van de schoven nu letterlijk waar wordt.

Geen wraak. Jozef neemt geen wraak op zijn broers (of toch een beetje, door ze onwetend te houden en dreigende situaties te scheppen?). Hoe zou het komen dat Jozef zo mild is? Laat zien dat Jozef reageert zoals Esau! Laat ook zien dat hij reageert zoals God op Jakob reageert. Blijkbaar is het zo dat je door vergeving betere verhoudingen scheidt dan door wraak.

Kijk samen naar de volgende tabel in het werkboekje. Wat is er ingevuld?

Heb je het gezien?

Wat ziet Jozef in zijn droom over de schoven?

.....

Waaruit bestaan die schoven?

.....

Wat doen de broers wanneer ze bij Jozef worden gebracht?

.....
Wat komen ze halen in Egypte?

.....
Wat ziet Jozef in zijn tweede droom?

.....
Er zijn elf broers. Wie zijn de zon en de maan?
.....

De vraag over de zon en de maan levert misschien wat problemen op. Het gaat waarschijnlijk over de Farao (Zon) en Jozef (Maan). In Egypte werd de Farao beschouwd als een zoon van de zonnegod Ra.

4. Verwerkingsactiviteit

Leg een groot stuk papier of een stuk behang (met de achterkant boven) op de grond. Trek een lange lijn in het midden van boven naar beneden. Bovenaan de linkerkolom schrijf je *Wraak*, boven aan de rechterkolom schrijf je *Vergeving*

Vraag aan de groep om zoveel mogelijke gevolgen van wraak en zoveel mogelijke gevolgen van vergeving op te schrijven in de daarvoor bestemde kolommen. Discussie volgt.

6

Vorbereiding

Leerdoel

De junioren proberen zich voor te stellen wat een hongersnood teweeg brengt.

De junioren weten dat het volk Israël in Gosen woont en weet ook dat het daar 450 jaar blijft.

De junioren zien dat het thema jongste/oudste weer opduikt.

Werkboekje

N.v.t.

Materiaal

N.v.t.

Adviezen

Zorg er voor dat je de verhalen goed kent en dat de stof in het werkboekje geen geheimen meer voor je kent.

Probeer ook de (verwerkings) activiteiten goed voor te bereiden.

Programma

Opening

Welkom

Zang

Gebed

zendingsbericht

Lesbehandeling

1. Introductie

Vertel de junioren dat we met grote stappen door de verhalen gaan.

Vertel in begrijpelijke woorden wat er in de doelstelling (zie hierboven) staat.

2. Activiteit

Je kunt het volgende voorlezen of laten voorlezen:

Over de toekomst:

Ik zit in een auto die op water rijdt. Je hebt ook zwevende auto's maar die zijn voor mij te duur.

Misschien zijn ze later wat goedkoper. Je hebt ook nog steeds auto's die op olie lopen maar die zijn hééééél erg duur. Die kunnen alleen miljonairs betalen maar jammer genoeg ben ik dat niet. In het verleden waren de normale producten zoals water wel goedkoper. Vooral water is erg kostbaar geworden. Nu kost 1 glaasje water 13 tarokken. dat is ongeveer 20,-. Er is ook buitenaards leven ontdekt. Er zijn zelfs nieuwe planeten en sterren ontdekt. Wetenschappers hebben zelfs ideeën voor

vervoersmiddelen als de wereld ooit vergaat. Het zijn niet echte raketten maar ze lijken een beetje op straaljagers maar dan 1000 keer zo groot. De huizen zien er veel anders uit dan vroeger. Ze zijn compleet met zonnepanelen en windmolens. Zo hebben de mensen hun eigen energie.
<http://mediatheek.thinkquest.nl/~kl031/toekomstframe.htm> (bijdrage van Monique)

Vraag aan de junioren: ben je het met Monique eens?

Wat zou je over de toekomst willen weten? Laat hun verbeelding de vrije loop. Corrigeer niet en leg geen “moraal” op.

Maak een lijst van hun wensen.

Je kunt deze activiteit aanhalen wanneer je straks verwijst naar Jakob die gelukkig niet weet welke toekomst zijn nakomelingen tegemoet zullen gaan in Egypte.

3. Verhaal

Sta stil bij de grote hongersnood in Ierland (19^e eeuw) en de migratie naar de VS die daardoor op gang kwam. Wellicht is het aardig om naar de (ex) presidenten Kennedy en Clinton te verwijzen als nazaten van Ierse migranten.

Ook Jakob en zijn zonen moesten “emigreren” vanwege een hongersnood.

Sta even stil bij het verhaal uit Mozambique. Plaats dit verhaal tegenover het gedrag van Jozef die wel (uit)deelt.

Wanneer Jakob naar Egypte trekt weet hij (gelukkig) niet wat er in de toekomst met zijn nakomelingen zal gebeuren. Verwijs naar de “activiteit” die eerder is gedaan.

Kunnen de junioren de drie belangrijkste goden van Egypte noemen en herkennen? Met gebruik van de informatie in het werkboek moeten ze antwoorden kunnen vinden.

Welke redenen zou de Faraó kunnen hebben gehad om Israël in de streek Gosen te laten wonen? Zie werkboek voor antwoorden.

Sta stil bij de zegen die Jakob geeft aan de zoons van Jozef. Ook nu wordt de jongste de belangrijkste.

De zegenspreuken van Jakob. Hoofdstuk 48 van Genesis is niet gemakkelijk te lezen voor (de meeste) junioren. Concentreer daarom op de zegen die uitgesproken wordt over Ruben als oudste en over Jozef als de jongere broer.

Ook nu wordt de jongere boven de oudste gesteld. Net zoals Jakob boven Esau en Rachel boven Lea! Ook nu weer blijkt de droom over de schoven waar te zijn.

Praten over dit thema is belangrijk. Waarom is het steeds de jongste die de zegen ontvangt? Wat vertellen die verhalen ons? Misschien is het als volgt aan de junioren uit te leggen: Laban meent dat het juist is om eerste de oudste dochter uit te huwelijken. Zo hoort het! Jakob wil aan die regel voorbijgaan en vraagt de jongste dochter ten huwelijk. Zo gaat God ook vaak te werk. Tegen alle regels en wetten van mensen in doet Hij wat hij wil. Regels die door mensen worden gemaakt zijn vaak niet eerlijk. Waarom is het dat de rijke mensen meestal meer macht hebben dan de armen? Vaak denken de armen dat het zo “hoort”. Maar dat wordt hen wijs gemaakt. De verhalen vertellen ons dat “de dingen” niet vanzelfsprekend zijn. Verandering is mogelijk! Eén van de verhalen die dat zeer duidelijk maakt is dat van de Exodus, wanneer God zijn volk bevrijdt. Dat verhaal komt nog.

Sluit af met de begrafenis van Jakob en de wens van Jozef.

4. Verwerkingsactiviteit

Kijk naar dit schilderij van Rembrandt. Vertel eens wat je ziet.

Voor de gespreksleider.

Als je dit schilderij in kleur op een laptop wil laten zien, kun je het downloaden van

http://www.evresi.de/Predigten/Erstes-Testament/jakob_segnet_seine_enkel.jpg

Jakob kruist zijn handen. De oudste zoon van Jozef, Manasse, wordt net zo behandeld als Esau.

Hopelijk valt het de junioren op dat de mensen Europees gekleed zijn. De tulband was een geliefd hoofddeksel uit de Arabische wereld.

7

Vorbereiding

Leerdoel

De junioren kennen het verhaal van Mozes in Egypte

De junioren weten dat Israël tot slaaf was gemaakt door de Egyptenaren

De junioren weten dat het biesenmandje in de bijbel een ark(je) wordt genoemd

Werkboekje

N.v.t.

Materiaal

Behang om een kaart op te laten tekenen.

Een kaart of atlas

Adviezen

Je kent de verhalen grondig en weet wat er in het werkboek aan informatie staat. Je hebt de opdrachten ook voorbereid en kunt zonodig hulp bieden of corrigeren.

Programma

Opening

Welkom

Zang

Gebed

zendingsbericht

Lesbehandeling

1. Introductie

Laat de junioren vertellen waarom Israël in Egypte terecht is gekomen.

2. Activiteit

Opdracht: maak gebruik van het hiërogliefen alfabet en schrijf je eigen naam in oud Egyptisch

Vraag: wie is er achter gekomen hoe je de hiërogliefen kon lezen? Hoe heeft hij dat gedaan?

3. Verhaal

Je kunt de volgende lijn volgen bij de behandeling van de stof in het werkboekje:

1. Israël wordt een slavenvolk
2. de geboorte en opvoeding van Mozes

3. de vlucht naar Midjan
4. God ziet en hoort

Teken de situatie in Gosen. Laat eventueel in een atlas zien waar het precies ligt. Benadruk het feit dat het vruchtbaar gebied is en dat de Farao's er langs de grens belangrijke vestingsteden hebben laten bouwen.

Ter informatie van de gespreksleider

De rode pijl geeft niet alleen de weg aan waarlangs Jakob naar Egypte reisde, maar ook de enige goede weg die vijandige legers konden gebruiken. Het is daarom geen wonder dat de grens voortdurend werd bewaakt en met vestingen werd versterkt. D Pitom en Ramses waren twee van zulke steden.

Leg nadruk op het feit dat de Egyptenaren het volk Israël letterlijk klein wilde houden en dat er daarom maatregelen werden genomen om het geboortecijfer laag te houden. Mozes wordt geboren wanneer de uitvoering van die maatregelen extra scherp in de gaten wordt gehouden.

In het werkboek wordt de Farao een dictator met macht over leven en dood genoemd. Er wordt ook gevraagd naar een vergelijkbare koning in het Nieuwe Testament. Hopelijk zullen de junioren koning Herodes noemen en naar de kindermoord in Betlehem verwijzen.

Laat de junioren met eigen woorden het verhaal van Mozes in het mandje vertellen. Neem hen daarna mee naar Genesis 6:14 en dan naar Exodus 2:3. In beide teksten staat het woord (fonetisch) *Tévah*. Mozes wordt dus in een ark(je) gelegd. Net zoals God Noach redt, redt hij Mozes. Het lijkt wel alsof Mozes uit de vloed wordt gered.

Sta even stil bij de naam Mozes (zie daarvoor informatie uit het werkboek).

Door de moord op de Egyptenaar moet Mozes uit Egypte vluchten. Laat op een kaart zien waar hij naar toe gaat.

Sta enige tijd stil bij de overeenkomsten tussen de ontmoeting van Jakob en Rachel en die van Mozes en zijn (toekomstige) vrouw.

Mozes verblijft in Midjan. Het volk Israël wordt nog steeds uitgebuit. Maar er komt een wending in het verhaal. Aan het einde van Exodus 2 staat dat God gaat ingrijpen. Laat de junioren lezen wat God gaat doen.

4. Verwerkingsactiviteit

Leg een stuk behang op de grond. Laat de junioren een kaart tekenen van Egypte en de Sinai. Laat hen de volgende plekken markeren:

De Nijl
Midjan
Kanaän
Gosen

Als het goed is kunnen de junioren aan de hand van hun werkboek de opdracht uitvoeren. Zorg er wel voor dat je zelf een kaart of een atlas bij de hand hebt om hulp te bieden.

8

Vorbereiding

Leerdoel

De junioren leren de diepere betekenis van de naam van God.

Werkboekje

N.v.t.

Materiaal

Stevig karton om op te tekenen. Viltstiften en potloden. Zie verwerkingsopdracht.

Adviezen

Zorg er voor dat je de stof in het werkboek grondig kent. Deze week moet je het vrij kunnen hanteren!

Maak gebruik van de suggestie die gedaan wordt om het gesprek deze week anders aan te pakken. Zie daarvoor “wijze van aanpak” in de rubriek Verhaal.

Programma

Opening

Welkom
Zang
Gebed
zendingsbericht

Lesbehandeling

1. Introductie

Mozes woont in Midjan en is daar getrouwd. Hij is herder. In de woestijn ontmoet hij God.

2. Activiteit

Maak gebruik van de eerste opdracht in het werkboek (studie 8). De junioren is gevraagd om een lijst van Antilliaanse namen te maken. Hoeveel en welke namen zijn er verzameld?

3. Verhaal

In het werkboek wordt een poging gedaan om de junioren de diepere betekenis van de naam van God duidelijk te maken. Als gespreksleider ga je ervoor zorgen dat dit doel wordt bereikt. Je maakt daarbij gebruik van het belangrijke verhaal in Exodus 3.

Introduceer het verhaal met de mededeling dat er vandaag gesproken zal worden over de betekenis van de naam van God.

Wijze van aanpak

Stel jezelf voor als iemand die niets van de Bijbel weet. Je hebt gehoord dat de Joodse en Christelijke God een speciale naam heeft. Je hebt ook gehoord dat er het een en ander over staat in werkboek 2 van de reeks Iedere dag met Gods woord. Kunnen de junioren jou uitleggen hoe God heet en wat die naam betekent? Willen ze je ook nog even uitleggen wie Mozes is en waarom zijn naam verbonden is met de naam van God?

Samengevat wil je weten:

- wat is de naam van God
- wat betekent die naam
- wie is Mozes
- wat heeft Mozes met de naam van God te maken

Geef de junioren even de tijd om te overleggen hoe ze deze klus gaan klaren.

Speel je rol met overtuiging en laat niet blijken dat je iets weet. Strategisch gestelde vragen kunnen wel helpen om er lijn in te houden. Bijvoorbeeld, als je te horen krijgt dat de naam van God “Ik ben er” is, vraag dan wel door. Stel dan in ieder geval de vraag: “*maar wat betekent dat dan?*”, of, “*en wat wordt daar dan mee bedoeld?*”

Laat aan het einde van het gesprek merken dat ook dit verhaal weer aantoont dat God gebruik maakt van “zwakke” krachten. De laatste alinea in het werkboek kan je daarbij helpen. Daar staat:

Geen macht

Het lijkt onbegonnen werk. Mozes komt niet uit het verhaal tevoorschijn als een krachtige leider. Hij wil helemaal niet terug naar Egypte en hij is bang en onzeker. Uiteindelijk moet zijn broer Aäron met hem mee om het woord te doen.

Je herkent de hand van de Heer onmiddellijk. Altijd weer is het de jongste of de zwakste die door de Heer wordt geroepen. Ook Mozes is weer zo'n onmogelijke held. Het kan niet anders of er wordt ons hier iets belangrijks verteld.

Zou het kunnen zijn dat God alleen maar gebruik kan maken van mensen die hem durven te vertrouwen? God heeft geen machtige koning of een wapen nodig om de wereld te veranderen.

Hij kiest voor een andere weg. Later, veel later, zal Jezus van Nazaret ons ook weer laten zien dat geweld op niets uitloopt. Alleen de machthebbers denken dat ze met bloedvergieten iets bereiken. Alleen machthebbers denken dat ze anderen tot slaven mogen maken. God is geen machthebber. Hij wil mensen bevrijden.

4. Verwerkingsactiviteit

In het werkboek staan de vier Hebreeuwse letters van de naam van God afgebeeld. Vraag aan de junioren of ze daar een “logo” van willen ontwerpen. Geef iedere junior daarvoor een stuk karton en tekenmateriaal.

Bespreek de ontwerpen.

9

Vorbereiding

Leerdoel

De junioren kennen het verhaal van de eerste ontmoetingen tussen Mozes en de Farao.
De junioren leren hoe machthebbers de zwakkeren in de samenleving uitbuiten.

Werkboekje

N.v.t.

Materiaal

Papier of behang en schrijfmateriaal

Adviezen

Ken de verhalen goed genoeg om ze uit het hoofd te kunnen vertellen. Probeer jezelf in te leven in de situatie van Mozes.

Programma

Opening

Welkom
Zang
Gebed
zendingsbericht

Lesbehandeling

1. Introductie

Verwijs naar de vorige studie. Vandaag gaat de bevrijding beginnen. Het zal moeizaam gaan, zoveel blijkt wel uit de verhalen van de eerste ontmoetingen tussen Mozes en de Farao.

2. Activiteit

Als je het aandurft! Laat de junioren zelf stenen van klei en stro maken.

3. Verhaal

Exodus 5:1-5. In het werkboek staat een opdracht om de vraag van Mozes tegenover het antwoord van de Farao te zetten. Wat is daar uitgekomen? Indien de junioren de opdracht nog niet hebben gedaan, gun ze dan nu de tijd.

De reactie van de Farao liegt er niet om. De slavenarbeid wordt nog zwaarder. Vraag aan de junioren op welke manier de Farao de Israëlieten tegen elkaar uitspeelt.

Nu het fout dreigt te lopen doet God zijn naam eer aan. Hij heet “Ik ben er”. Dat is nu ook het geval. Hij laat Mozes het probleem niet alleen oplossen. Laat de junioren zien dat het in deze verhalen gaat om het feit dat Gods naam een soort belofte is: Ik ben er! Als de dingen vast lopen, komt God ze weer op gang brengen.

In het werkboekje staat een citaat uit Exodus 6:2-8 (Groot Nieuws). Aan de junioren om het woord “Heer” te onderstrepen en te tellen hoe vaak ze dat hebben gedaan.

Vraag hiernaar.

De Heer zal bevrijden. Gelooft het volk dat ook? Neem de junioren mee naar Exodus 6:9!

Laat zien dat Mozes nog steeds niet overtuigd is van het feit dat God er bij is (zie daarvoor Exodus 6:28-30). Hier valt wellicht een gesprekje over te voeren: herkennen de junioren zich in Mozes? Waarom denken ze dat hij zo reageert?

Herkennen ze zichzelf in de angst van Mozes en helpt het dat Aäron erbij is? Kunnen ze een situatie bedenken waarbij zij vreselijk angstig zouden zijn? Zou het dan helpen om te weten dat God erbij is? Wat zou dat dan precies betekenen: “God is erbij”?

Vraag de junioren waarom de Farao reageert zoals hij doet?

4. Verwerkingsactiviteit

Leg een groot stuk papier/behang op tafel. Maak twee kolommen. In de linkerkolom staat: “Farao”, in de rechterkolom “Ik ben er!”

Laat de junioren opschrijven welke eigenschappen bij de Farao horen en welke bij “Ik ben er!”

De vraagstelling is concreet te maken door de junioren te vragen: “wie zou je liever als vader hebben, de farao of “Ik ben er!” Laat hen opschrijven waarom.

10

Vorbereiding

Leerdoel

De junioren weten van de tien rampen die Egypte treffen

De junioren herkennen het patroon van de verhalen over de rampen.

Werkboekje

Door zelf de plaatjes van de plagen te bekijken en de bijbehorende teksten op te zoeken, kun je kijken of de junioren de juiste keuzes hebben gemaakt.

Materiaal

N.v.t.

Adviezen

Het verhaal over de plagen/rampen is lang. Zorg ervoor dat u het zelf goed kent.

Programma

Opening

Welkom

Zang

Gebed

zendingsbericht

Lesbehandeling

1. Introductie

Vertel de junioren dat er vandaag hard gewerkt wordt. Doel is om de verhalen over de plagen heel goed te leren kennen.

2. Activiteit

In het werkboek is de inleiding gewijd aan “vies” voedsel en aan sprinkhanenplagen.

Misschien is het aardig om nog even in te haken op voedsel. Wat vinden ze vies?

De informatie over sprinkhanenplagen is uiteraard bedoeld als achtergrondinformatie. De junioren kunnen zich zo een beter beeld vormen van de plaag die Egypte teistert.

3. Verhaal

Studie 10 is vooral geschreven met het doel de junioren te laten lezen, zoeken en ontdekken wat er in Exodus 7-12 staat opgeschreven. Daarom wordt er ook in de werkwijzer veel aandacht besteed aan onderzoek.

- Als het goed is hebben de junioren de juiste teksten gevonden bij de reeks van 10 plaatjes in het werkboek. Indien de opdracht nog niet is gedaan, ruim daar dan nu tijd voor in. De opdracht is uiteraard bedoeld om de junioren het hele verhaal van de rampen te laten “lezen”. Spreek waardering uit voor het vinden van de juiste antwoorden.
- Laat de junioren vervolgens vertellen welk patroon ze herkennen in de verhalen. In het werkboek staat een dergelijk patroon opgeschreven. Kies zelf een ramp en probeer samen met de junioren het patroon te (her)ontdekken.
- Bespreek daarna de volgende opdracht: (zie het ook werkboek).

Opdracht

Af en toe lijkt de farao toe te geven aan het verzoek van Mozes. Meestal trekt hij zijn toestemming weer in. Toch zie je hem langzaam opschuiven. Zoek de volgende teksten op en schrijf op wat je daar vindt.

Exodus 8:24
Exodus 10:8-11
Exodus 10:24
Exodus 12:31-33

- Bespreek samen de “herinnering” in Psalm 105 en beantwoordt de vragen die daarbij zijn gesteld.

4. Verwerkingsactiviteit

Geen. De hele behandeling heeft bestaan uit actief werken.

11

Vorbereiding

Leerdoel

De junioren weten dat Pesach een herdenking is.

De junioren weten wat de historische oorsprong is van Pesach.

De junioren kennen het bijbelse verhaal van het Pascha

De junioren kennen de namen van belangrijke christelijke, joodse en islamitische feestdagen

Werkboekje

N.v.t.

Materiaal

Kopieën van bijlage 11A (zie hieronder)

Adviezen

Zorg ervoor dat je zelf de stof in bijbel en werkboek beheerst. Probeer ook vooraf na te denken over de opdracht in de rubriek *verwerkingsactiviteit*.

Programma

Opening

Welkom

Zang

Gebed

zendingsbericht

Lesbehandeling

1. Introductie

Kijk even terug naar de stof die vorige week is behandeld. Leg uit dat het vandaag gaat om een herdenking van de nacht waarop Israël uit Egypte mocht vertrekken en er een einde kwam aan een lange periode van slavernij.

2. Activiteit

Toets de kennis van de Joodse, Christelijke en Islamitische feestdagen door middel van een quizje. Als de junioren het werkboekje nu voor het eerst inzien, geef dan vijf minuten “studietijd” om de tabellen te bekijken waarin de feestdagen worden genoemd.

3. Verhaal

De volgende aanpak is mogelijk.

- a. Bespreek het fenomeen “feest”. Herinneren? Vooruitzien? Gedenken?
- b. lees (of laat voorlezen) hoofdstuk 12 van Exodus.
- c. In het werkboekje staat de volgende tabel, laat de junioren de juiste antwoorden vinden en opschrijven (voorzover nog niet gedaan)

Wat moet er op de tiende dag van de maand gebeuren?	
Wat moet er op de veertiende van de maand gebeuren?	
Welke delen van de huizen moeten met bloed besmeerd worden?	
Hoe moet het vlees worden klaargemaakt en wat wordt er nog meer gegeten?	
Wat moet er gebeuren met wat over is van het vlees?	
Welke kleding wordt er gedragen tijdens het eten?	
Wat gebeurt er in Egypte die nacht?	

- d. Wat wordt er nu precies met Pesach herdacht?
- e. Laat de junioren de beschrijving van de Seder maaltijd vergelijken met de tekst in Exodus 12. Wat zijn de overeenkomsten en verschillen?
- f. Het Pesach feest is in de loop van de tijd uitgebreid. Er zijn details aan toegevoegd. Seder wordt dus niet *precies* meer gevierd zoals in Exodus 12 staat. Mag dat zo maar? Wat is de bedoeling van die uitbreidingen, de kleine details?

4. Verwerkingsactiviteit

Opdracht aan de junioren (help zelf wel mee!)

Bekijk de Seder nog een keer. Noteer de inhoud en details van die maaltijd en bedenk daarna een manier om de geboorte van Jezus door middel van een soortgelijke maaltijd te herdenken.

Voor de gespreksleider: te denken valt aan *kribbe* op tafel. *Doeken* op een mooie manier op de hoek van de tafel neergelegd. Eten van *iets zoets*? Een *beker melk* op tafel?

.....

Achtergrond en informatie voor gespreksleid(st)er

Op de tafel staat de sederschotel met daarop verschillende spijzen. Bij iedere plaats staat een drinkbeker voor de wijn en ligt de haggada. De haggada is de leidraad voor de viering van de maaltijd. Hierin staan alle handelingen voor de sedermaaltijd, alle spreuken, het verhaal over de uittocht, maar ook allerlei volksverhalen en liederen die aan het eind van de maaltijd verteld kunnen worden. De haggada is als het ware de Orde van Dienst. Op tafel staat altijd een drinkbeker extra. Deze beker is bestemd voor de profeet Elia. Eens, als de grote Dag der Verlossing in aantocht is, zal hieraan voorafgaand Elia komen om deze dag aan te kondigen. De sedermaaltijd wordt gehouden op de avond die eens de "Nacht der Verlossing" was, dus het is heel goed mogelijk dat Elia juist deze avond komt. Om dezelfde reden is er een extra plaats aan tafel en wordt tijdens de maaltijd de deur op een kier gezet; zo kan Elia binnenkomen (Maleachi 4:5).

De spijzen op de sederschotel hebben allemaal een eigen betekenis:

- *drie matzes*. Tussen iedere matze ligt een servet. (de matze is het ongezuurde brood, dat het volk moest bakken).
- *de maror*. De bittere kruiden herinneren aan de bittere tijd in Egypte; hiervoor wordt mierikswortel gebruikt.
- *de charoseth*. Dit is een mengsel van rozijnen, amandelen, appel, kaneel en een scheutje rode wijn. Het heeft de kleur van het leem, dat het volk gebruikte om stenen te bakken voor de Egyptenaren.
- *zout water*. Symbool voor de tranen die de Israëlieten plengden.
- *diverse groenten*. Radijs en peterselie, als teken van de nieuwe lente. Deze groenten worden tijdens de maaltijd in zout water gedoopt.
- *een gekookt ei*. Het symbool voor de kiem van het nieuwe leven.
- *een gebraden (lams)beentje*. Dit herinnert aan het Pascha, het lam dat geslacht moest worden. Sinds de verwoesting van de Tempel kunnen de Joden geen paaslam meer offeren. Dit moest immers op de heilige plaats, waaraan de Heer "Zijn Naam verbinden wil", gebeuren (Deut. 16:6). Het was dus ook onmogelijk om vlees van het paaslam te eten. Het gebraden beentje staat nu symbool voor het paaslam.
- *Wijn*. Tijdens de maaltijd drinkt men vier glazen wijn; wijn als symbool voor blijdschap en dankbaarheid, wijn voor de feestelijk gewijde dronk. De vier bekens zijn symbolisch voor de vier woorden van bevrijding die in Exodus 6:6-7 genoemd worden: de Heer zal het volk uitleiden, redden, verlossen en nemen.

De viering van de sedermaaltijd

Het hoofd van de familie, meestal de vader, heeft de leiding tijdens de viering. Hij zit aan het hoofd van de tafel in een stoel met mooie, dikke kussens. Dit is de "laan" (de leun).

Het feest wordt door allen begroet met het uitspreken van de wijdings spreuk. Ieder heft de beker en zegt de kiddoesj op: "Geloofd zijt Gij, HERE, die ons deze dag hebt doen beleven en ons hebt samengebracht". Hierop volgt de vrijheidsspreuk: "Gezegend zijt Gij, o Heer, die de vruchten voor de wijn geschapen heeft." Dan drinkt ieder plechtig zijn eerste glas.

Er wordt vader een kom water en een handdoek gebracht, zodat hij zijn handen kan wassen. Vader neemt nu de middelste matze van de sederschotel, breekt deze in stukken en verstopt enkele stukken in de laan.

- Dit stuk zal aan het eind van de maaltijd weer tevoorschijn gehaald worden, als nagerecht. Deze gebroken matze staat symbool voor het vlees van het paaslam. Het vlees van dit lam moest als toespijs gegeten worden, maar omdat het paaslam ontbreekt, bewaart men de gebroken matze hiervoor.

Dan kan de sederschotel worden geheven. Maar eerst haalt vader het ei en het beentje eraf, omdat deze niet bij de volgende spreuk passen. Allen zeggen nu: "Dit is het brood der ellende, dat onze voorouders in Egypte gegeten hebben". Dan worden diegenen die geen plek hebben om de seder te vieren, aan tafel genodigd en wordt de hoop, de oude wens uitgesproken: "Al wie honger heeft, kome en ete mede. Al wie er behoefte aan heeft, kome en viere het Pesach met ons mede. Thans nog hier, het volgend jaar in Erets- Israël. Nu nog afhankelijk, het volgend jaar zelfstandige, vrije mensen".

Kinderen nemen een belangrijke plaats in tijdens de viering van de seder. Immers, een van de redenen om deze maaltijd te vieren is om het verhaal aan hen door te geven. Die opdracht heeft het joodse volk gekregen in Exodus 13:8. Om tot de verbeelding van de kinderen te spreken is deze avond vol symbolen en taken voor de kinderen. En daarom mag de jongste van de kinderen de volgende vragen stellen: "Waarom is deze avond zo geheel anders dan de andere avonden? Andere avonden eten we naar believen chamets of matze, vanavond enkel matze. Andere avonden eten we allerlei groenten, vanavond bitterkruid, maror. Andere avonden dopen we onze spijzen helemaal niet in, vanavond twee malen. Andere avonden eten we in zittende of leunende houding naar believen, vanavond liggen we allemaal aan".

Om deze vragen te beantwoorden begint vader te vertellen over de tijd dat de Israëlieten in Egypte als slaven woonden, over de uittocht en alles wat daaraan vooraf ging. Wanneer vader de tien plagen opnoemt, doopt ieder zijn vinger in de wijn en gooit een druppeltje achter zich. Je zou kunnen zeggen dat men zo het kwaad van zich afschudt, maar een duidelijke betekenis voor deze handeling is er niet. Misschien wordt dit gedaan om de kinderen erbij betrokken te houden. Vader legt in zijn verhaal ook de symbolen van de sederschotel uit.

Na deze uitleg wordt de tweede beker geheven en zet ieder het Hallel in met het zingen van de eerste twee Psalmen hiervan (Ps. 113 en 114).

Dan volgt, nadat opnieuw de vrijheidsspreuk uitgesproken is, de tweede vrijheidsdronk. Hierna kan de maaltijd beginnen, maar niet voordat ieder zijn handen heeft gewassen.

Aan het einde van de maaltijd haalt vader het nagerecht tevoorschijn, het stuk matze dat hij in zijn kussens had gestopt. Maar dan blijkt dat hij niet alle stukken kan terug vinden. Pas als hij een beloning uitlooft, bekent een van de kinderen een stukje te hebben weggenomen. Dit ritueel is ontstaan om de kinderen betrokken te houden, maar ook wel om dit nagerecht niet te vergeten. Het gaat hier om een belangrijk gerecht: het symbool voor het vlees van het paaslam.

Als de maaltijd beëindigd is, wordt de derde beker gevuld. Het tafelgebed wordt uitgesproken. Wanneer het grote Hallel ten einde wordt gezongen, de Psalmen 115-118 en 136, wordt de vierde beker ingeschonken. De seder wordt gesloten met een laatste toast, de bekere worden geheven en ieder wenst: "het volgend jaar in Jeruzalem".

De seder is nu afgesloten, maar de viering gaat nog door met het vertellen van volksverhalen en het zingen van volksliederen, die later aan de haggada zijn toegevoegd.

12

Vorbereiding

Leerdoel

Junioren kennen het verhaal van de vlucht uit Egypte

Junioren identificeren zich met Israël

Junioren zien dat “Ik ben er” nu inhoud krijgt.

Werkboekje

N.v.t.

Materiaal

Bijbelse atlas.

Adviezen

Maak beslist gebruik van de opdracht (Exodus 14:15-28) in het werkboekje.

Programma

Opening

Welkom

Zang

Gebed

zendingsbericht

Lesbehandeling

1. Introductie

Ga nog even terug naar de nacht van de uittocht. In het verhaal van nu begint de lange en gevaarlijke tocht.

2. Activiteit

Kiezen tussen twee gevaren.

Vertel de junioren dat ze als programmamakers meewerken aan een TV programma waarbij mensen een week lang op avontuur gaan. Elke dag moeten de deelnemers 20 kilometer afleggen. Voordat ze vertrekken moeten ze kiezen tussen twee gevaarlijke opdrachten. Langs weg 1 komen ze ???? tegen. Langs weg 2 komen ze ???? tegen. De deelnemers mogen dus vooraf kiezen welk gevaar ze die dag willen trotseren. In beide gevallen dreigt er werkelijk gevaar.

De junioren zijn programmamakers. Laat hen minstens twee zulke keuzes verzinnen.

Dag 1

Langs weg 1 moeten de deelnemers

Langs weg 2 moeten de deelnemers

Dag 2

Langs route 1 moeten de deelnemers

Langs route 2 moeten de deelnemers

Doel van de activiteit is om de junioren te laten zien hoe moeilijk de keuze van Israël is geweest – trotseren we de soldaten langs de kustweg of trekken we de woestijn in zonder te weten of we zullen overleven?

3. Verhaal

Toets de kennis van de junioren over “de woestijn”. In het werkboekje is er vrij veel informatie verschaft. Probeer die “kennis” toe te passen op het verhaal van de uittocht. Israël trekt een zeer gevaarlijk oord in. Omkomen van honger en dorst is niet denkbeeldig. Verwijs terug naar de activiteit aan het begin.

Gebruik de kaartjes of een uitgebreidere atlas om te laten zien welke vluchtweg Israël neemt.

Vertel het verhaal van de vlucht. Stop met vertellen op het moment dat de Faraó beslist om de achtervolging in te zetten. Laat de junioren nu het verhaal zelf “verder in elkaar zetten” door Exodus 14:15-28 weer in de juiste volgorde te zetten: zie opdracht in werkboek.

Leg nadruk op de aanwezigheid van God. Hoe wordt die aanwezigheid zichtbaar? Probeer de junioren de belofte van God in Exodus 3 (Ik ben er!) te laten verbinden met de aanwezigheid van wolk- en vuurkolom.

Verwijs nu naar de andere grote bijbelse verhalen over redding uit het water. In het werkboekje staat daarover een korte quiz.

4. Verwerkingsactiviteit

Laat de junioren een doop tekenen: dus het doopvont en de handeling.

Vraag vervolgens of ze overeenkomsten zien tussen het verhaal van Israël’s doortocht door het water en een doop in de kerk?

Als gespreksleider weet je natuurlijk wat de samenhang is.

- Je gaat van dood naar leven
- Je gaat onder water (er door), en komt weer boven (aan de andere kant)
- Je begint een nieuw vrij leven aan de andere kant
- God gaat mee
-
-

13

Vorbereiding

Leerdoel

Junioren toetsen hun kennis van de stof in werkboek 2

Werkboekje

N.v.t.

Materiaal

Grote lange baan behang of wit kastpapier. Dikke viltstiften.

Adviezen

Je hebt natuurlijk ook zelf de toets gedaan.

Programma

Opening

Welkom

Zang

Gebed

zendingsbericht

Lesbehandeling

A.

Laat de junioren de antwoorden geven of ter plekke opzoeken.

Beoordeel samen de juistheid van de antwoorden

B.

Als er tijd over is kun je de verhalen die in het werkboek aan de orde zijn gekomen nog eenmaal op een rij zetten. Maak daarbij gebruik van een lang stuk behang of kastpapier. Hang het papier aan de muur, of leg het lang uit op de grond. Laat de junioren de verhalen in grove trekken tekenen in de volgorde die ze tegenkomen in hun werkboek.

Informatief katern voor de gespreksleider

Achtergronden bij en commentaar op de Bijbelteksten

Genesis 25:19-34

De kern van dit gedeelte is het orakel in vers 23. Het is gericht aan Rebekka, die al 20 jaar onvruchtbaar is. Dit moet veel spanning, verdriet en teleurstelling met zich mee hebben gebracht (kinderloosheid in het Oude Midden Oosten betekende een ware ramp). Wanneer Rebekka eindelijk zwanger wordt, krijgt ze een tweeling, die al voor de geboorte met elkaar overhoop ligt. De verteller “verklaart” de strijd tussen de ongebooren jongens als volgt:

Twee volkeren zijn in uw schoot,
twee natiën zullen vanuit uw binnenste uiteengaan.
De ene natie zal de andere te sterk zijn
en oud zal jong dienen.

De twee kinderen zullen zonen zijn en stamvaders van volkeren worden. Maar ... zij zullen uiteengaan. De geschiedenis herhaalt zich: Abraham en Lot gingen uit elkaar omdat ze samen teveel (kudden, dienaren) hadden. Later zal blijken dat ook Jakob en Esau om die reden uit elkaar gaan: "Want hun have was te veel dan dat zij konden samenwonen, ..." (36:7).

Als je het orakel nogmaals leest, maar nu met de namen van de broers ingevuld, krijg je het volgende beeld:

Esau en Jakob zijn in uw schoot,
twee natië'n zullen vanuit uw binnenste uiteengaan.
De ene natie zal de andere te sterk zijn
en *Esau zal Jakob* dienen.

Het orakel druist in tegen het gewoonterecht. De oudste dient de belangrijkste te worden, maar hier wordt aangekondigd, dat het de jongste zal zijn.

Daarna volgt een beschrijving van de geboorte. Was er tijdens de zwangerschap al sprake van strijd - de kinderen stieten in haar binnenste tegen elkander - de omstandigheden bij de geboorte verraden hoe de strijd zal worden beslecht: Jakob is de tweede, maar hoe jong hij ook is (hij komt net kijken) hij wil de eerste zijn.

Esau is jager geworden en kan daardoor, zonder het misschien te willen, de genegenheid van zijn vader Isaak winnen, want deze houdt enorm veel van gebrad (28). Jakob werd een herder van kleinvee. Hij is een half nomade die huiselijk is ingesteld (27). Zijn moeder Rebekka houdt het meest van hem, maar de reden van die liefde wordt niet in de tekst vermeld.

Het gezin lijkt verdeeld. Esau en Isaak aan de ene zijde en Jakob en Rebekka aan de andere zijde. In vers 29 begint de scene van de linzensoep, waarin Jakob zijn slag slaat. De scène is als volgt opgebouwd:

- A Jakob had een soep gekookt
- B toen Esau thuiskwam uit het veld, vermoeid.
- C Esau zei tot Jakob: geef me toch te slurpen van dat rode, dat rode daar, want ik ben bekap.
- D Jakob zei: verkoop dan nu je eerstgeboorterecht aan mij!
- X Esau zei: Ik ga toch dood, wat heb ik aan dat recht?
- D' Jakob zei: zweer het mij nu! Hij zwoer het hem en zo verkocht hij zijn eerstgeboorterecht aan Jakob.
- C' Jakob gaf Esau brood en linzensoep. Deze at en dronk,
- B' hij stond op en ging weg.
- A' Zo verachtte Esau het eerstgeboorterecht.

De stemming van Esau komt prima uit de verf: hij komt thuis, ongeduldig en heeft geen oog voor het belang van zijn eerstgeboorterecht. Jakob profiteert van die gemoedstoestand, berekent koelbloedig, slaat ongenadig toe en haalt binnen wat hij zo fel begeert. De compositie van het verhaal geeft duidelijk aan dat in vers 32 het dieptepunt is bereikt: Esau gaat door de knieën. Tevens is er het morele dieptepunt: de schrijver beoordeelt de uitspraak van Esau in vers 32 als zeer negatief. "Zo verachtte Esau het eerstgeboorterecht". In die tijd een niet te vergeven gedrag. Jakob wordt beschreven als iemand die zijn broer met goede zorgen omringt, om hem vervolgens zijn recht afhandig te maken. Ook beschouwt hij het eerstgeboorterecht als koopwaar! Op deze manier probeert Jakob het orakel - of hij dit nu kende of niet - zelf te verwezenlijken.

Genesis 27 – 29

In hoofdstuk 27 wordt het bedrog van Jakob (en Rebekka) beschreven. Rebekka vervult in het hele verhaal een sleutelpositie. Zij is het die het gesprek van Isaak en Esau afluistert (27:4,5) en haar maatregelen treft. Zij is het ook die na het bedrog, wanneer Esau kwaad is en zich

voorneemt Jakob uit de weg te ruimen, ingrijpt en door middel van een uitvlucht Jakob veilig laat vluchten. Moeder en jongste zoon zijn bedriegers maar trekken voorlopig aan het langste eind. Beiden lijken ten koste van alles het Godsorakel zelf te willen verwerklijken. Ze beschouwen het orakel eerder als een opdracht dan als een profetie!

Het plan om Isaak te bedriegen wordt tot in detail door Rebekka bedacht. Als Jakob haar op mogelijk gevaar wijst (27:11,12) weet ze ook daar een oplossing voor (27:15-17). Toch blijkt Jakob niet minder sluw en wreed dan zijn moeder te zijn. Hij is niet alleen wreed voor zijn broer, maar hij schrikt er ook niet voor terug zijn oude vader te bedriegen met de naam van God op de tong (27:20). Rebekka en Jakob zijn niet te verontschuldigen. Hun gedrag is gewetenloos en wreed!

Tegenover dit tweetal staan Isaak en Esau als de bedrogenen. Isaak schenkt onbedoeld de zegen aan Jakob. Wanneer Esau daarna ten tonele verschijnt schrikt Isaak "geweldig" (27:33). Esau wordt tot in zijn ziel gekrenkt: "Zodra Esau de woorden van zijn vader hoorde, gaf hij een luide en bittere schreeuw" (27:34). Oudste zoon en vader staan machteloos tegenover het voldongen feit. De zegen is gegeven en kan niet meer ongedaan worden gemaakt. In het Oude Israël betekent zegenen: *geladen* spreken, woorden hebben *macht en kracht*. Ze kunnen de loop der dingen beïnvloeden. Esau is zich daar van bewust en smeekt om een andere zegen. Maar Isaak kan niet aan zijn verzoek voldoen, want zijn woorden klinken als een vloek in de oren van de oudste zoon "... en gij zult uw broeder dienen." Het gaat zoals in het godsorakel was voorspeld. Alleen in de laatste woorden van de zegen klinkt er iets van echte zegen door: "... En het zal geschieden wanneer gij u krachtig inspant, dat gij zijn juk van uw hals zult afrukken." Dat is de enige troost die Isaak aan zijn bedrogen zoon kan geven.

De onstuimige Esau kan en wil het daar niet bij laten en zint op wraak. Wederom is het Rebekka die doortastend te werk gaat. Zij krijgt van Isaak gedaan dat Jakob er op uit mag trekken om zich een vrouw te vinden in Haran, de woonplaats van haar familie. Zij weet haar vraag overtuigend te formuleren (27:45). De bewoordingen geven aan dat zij hoge ambities koestert en weet heeft van de belofte van God ooit aan Abraham en zijn nageslacht heeft gedaan.

Jakob mag vertrekken. Isaak wil een broedermoord voorkomen. Vlak voordat de jongste zoon vertrekt spreekt Isaak een oude zegen over hem uit (28:3,4). Het is duidelijk dat Jakob als *de* nakomeling van Abraham en Isaak wordt beschouwd.

Wanneer Jakob is vertrokken laat Esau zien dat hij van zijn vader houdt: "*toen Esau nu zag, dat de dochters van Kanaän zijn vader Isaak zeer mishaagden, ging hij naar Ismaël, en nam zich bij zijn vrouwen Machalat, de dochter van Ismaël, de zoon van Abraham, de zuster van Nebajot, tot vrouw*" (Genesis 28:8-9

Genesis 28:10-22.

We treffen Jakob op de vlucht. Hij is aangekomen op een plaats die niet meteen met name wordt genoemd. Hij valt in slaap en "ontmoet" de Heer, de God van Abraham en Isaak. De Heer laat niets blijken van afkeuring of woede. Integendeel, Jakob ontvangt nu een zegen direct uit de hemel! In 28:13-14 wordt de "Abrahamzegen" nogmaals uitgesproken. In vers 15 klinken troostende woorden.

Wat Jakob in zijn droom ziet is niet een ladder zoals wij die kennen, maar een soort statietrap, die als het ware hemel en aarde verbindt. Dit maakt zo'n indruk op de eenzame en bevreesde Jakob dat deze een gelofte doet. Als God nu met hem meegaat en hem in de toekomst zal terugbrengen naar zijn ouderlijk huis zal voeren, dan zal hij deze God van Abraham en Isaak dienen.

In Genesis 29 valt op dat Jakob een soort spiegelstraf krijgt opgelegd. Zijn oom Laban bedriegt hem door eerst de *oudste* dochter (Lea) uit te huwelijken en daarna pas de *jongste* (Rachel).

Genesis 32 - 33

De inhoud van Genesis 32-33 valt niet te begrijpen zonder kennis van de voorafgaande hoofdstukken. Je moet weten van het bedrog dat heeft plaatsgevonden. Je moet weten waarom Jakob angst heeft voor zijn oudere broer.

In Laban ontmoette Jakob een grotere bedrieger dan hijzelf. Na twintig jaar van vernedering krijgt Jakob de opdracht van God terug te keren naar het land van zijn geboorte (31:3). Bang als hij is voor Laban besluit hij in het geheim te vertrekken. Weer is hij op de vlucht! Wanneer Laban er achter komt dat Jakob met alles wat hij bezit is vertrokken, is er een ingreep van God nodig om Jakob voor Labans woede te beschermen (31:24).

In Genesis 32 worden we deelgenoot gemaakt van Jakobs angst voor Esau. Ooit is Jakob uit angst voor zijn broer gevlucht, met misschien nog grotere angst gaat hij hem nu tegemoet. Wanneer zijn knechten hem vertellen dat Esau er met 400 man aankomt, raakt hij door en door bevreesd (32:7). In allerijl verdeelt hij zijn familie en zijn kudden in tweeën. Zo hoopt hij tenminste één groep te kunnen redden. Ook doet hij een beroep op God en verwijst hij in zijn gebed naar de door God gedane belofte. Vervolgens stuurt hij een ware optocht van geschenken voor zich uit in de hoop dat Esau's wraakgevoelens daardoor zullen verdwijnen: "Laat ik hem verzoenen met het geschenk dat voor mij uitgaat, en daarna wil ik zijn aangezicht zien; misschien zal hij mij goedgunstig zijn." Jakob zelf blijft achter en overnacht aan de oevers van de rivier de Jabbok.

Bij het ochtendkrieken raakt Jakob in gevecht met een niet nader genoemde man. De verteller laat pas later doorschemeren dat het de Heer is die met Jakob worstelt. Zoals wellicht bekend geeft het verhaal ruimte om in het gevecht ook de inwendige strijd van Jakob te zien. De tekst leert dat Jakob daar bij de Jabbok zijn oude mens weet af te leggen. Op die plaats en tijdens die strijd heeft hij "God gezien van aangezicht tot aangezicht" en is zijn leven behouden gebleven. In die confrontatie krijgt hij van God de naam Israël. Een nieuwe naam, - die zoals gebruikelijk in het Oude Midden Oosten - een nieuwe levensbestemming aangeeft. De naam Israël wordt in de tekst verklaard met: "gij hebt met God en de mensen gestreden en hebt overmocht" (32:28).

Het verleden laat natuurlijk wel sporen na. In het verhaal wordt dat zichtbaar wanneer de man het heupgewricht van Jakob aanraakt en hem blijvend mank maakt.

Dan gaat de zon op. Ooit is bij Betel (28:11) de zon onder gegaan over zijn leven. Nu, op deze nieuwe ochtend begint er een nieuw leven voor *Gods aangezicht* (Pniël).

Hoofdstuk 33 beschrijft de ontmoeting van de tweelingbroers. Het gaat anders dan Jakob had verwacht. Je ziet ook dat hij in de nacht is veranderd. Hij verschuilt zich niet langer, maar loopt voorop en gaat dus als eerste zijn broer tegemoet. Eenmaal onder Esau's ogen buigt Jakob zevenmaal, een teken van onderwerping. De reactie van Esau is onverwacht - althans voor Jakob (33:4).

Het verrassende van het verhaal is dat Esau net zo reageert als God! Daarom zegt Jakob ook: "indien gij mij genegen zijt, neem dan mijn gave uit mijn hand aan, omdat ik uw aangezicht gezien heb zoals men het aangezicht Gods ziet, en gij welgevallen aan mij gehad hebt."

Ook Esau is niet meer dezelfde als vroeger. De tijd heeft er een evenwichtig en vergevingsgezinde man van gemaakt, die blij is zijn broer terug te zien en bereid is het verleden te vergeten. Jakob dringt er bij hem op aan zijn geschenken te ontvangen - niet als verzoeningsdaad, maar als blijk van dankbaarheid voor de door Esau aan hem bewezen genade. Hij laat Esau eerst vertrekken en voorop gaan ... Dit is het tegenovergestelde van wat hij als jonge man beoogde (namelijk zelf de eerste zijn). Nu behandelt hij Esau als de eerste en zichzelf als de laatste. Genesis 33:18 leert dat hij behouden in Sichem aankomt, zoals hij van God had gesmeekt te Betel. De schrijver vertelt ons dus dat God zijn woord heeft gehouden. Jakobs antwoord op Gods trouw blijkt uit Genesis 33:20.

Genesis 37

De Jozefnovelle beslaat de hoofdstukken 37-50 van het boek Genesis. Het verhaal begint als Jozef zeventien jaar oud is. Van meet af aan is het duidelijk dat er een conflict tussen Jozef en zijn 10 oudere broers zal ontstaan. Jozef "bracht kwaad gerucht aangaande hen aan zijn vader over" (37:2). De inhoud van de boodschap wordt ons niet verteld.

Daar komt bij dat Jozef de lievelingszoon van zijn vader is (37:39) en zijn voorkeur niet onder stoelen of banken stak. "En hij (Jakob) maakte hem een pronkgewaad" (37:4). Een pronkgewaad was het kleed voor de aanzienlijken, mensen die geen handenarbeid verrichtten! De verteller laat weten dat de broers Jozef haatten en niet meer vriendelijk met hem konden

spreken (37:4). Nadat alle personages geïntroduceerd zijn, komt het verhaal in beweging doordat Jozef zonder blikken of blozen twee van zijn dromen aan zijn broers vertelt.

Droom nummer 1:

A en Jozef had een droom, en vertelde die aan zijn broers, daarom haatten zij hem nog meer.

B hij zei namelijk tot hen: "Hooft toch deze droom die ik gehad heb".

C zie wij waren aan het schoven binden in het veld

X daar richtte MIJN schoof zich op en bleef overeind staan

C' en zie, UW schoven omringden haar en bogen zich voor MIJN schoof neer.

B' daarop zeiden zijn broeder tot hem: "Wilt gij soms koning over ons zijn? Wilt gij soms over ons heersen".

A' Toen haatten zij hem nog meer en zijn droom en zijn woorden.

De X in het schema geeft zeer goed aan dat Jozef zich in het middelpunt van de belangstelling plaatst en de nadruk op UW en MIJN spreken een niet minder duidelijke taal.

De tweede droom:

Niet alleen de elf sterren (zijn broers) maar ook de zon (zijn vader) en de maan (Lea)? buigen zich voor hem neer. Toen zijn vader het hoorde onderhield hij hem hierover. Voor Jakob was het duidelijk dat Jozef wat al te hoog van de toren blies.

De rest van dit hoofdstuk is in het licht van dit voorspel te begrijpen. De broers reageren. Jozef is het troetelkind van vader, hij krijgt een voorkeursbehandeling, is verwaand en plaatst hen in een slecht daglicht met zijn rapportage. Redenen genoeg om hem te willen uitschakelen. De tragedie ontwikkelt zich snel. Jozef komt hen in hun kampement bezoeken. Ze zijn ver van huis. Ze besluiten hem te doden. Dankzij de tussenkomst van de oudste broer, Ruben (de man die het eerstgeboorterecht bezat en de verantwoordelijkheid droeg), werd hij niet gedood, maar in een put geworpen. Dat ze daarna gewoon gaan zitten eten, toont iets van hun intense haat. Wanneer er een karavaan van Ismaëlitische kooplieden voorbij komt, wordt Jozef, buiten mederweten van Ruben, aan hen verkocht. Ze nemen hem mee naar Egypte.

Ruben schrikt wanneer hij de put leeg vindt: "Waar moet ik heen, wat moet ik nu als verantwoordelijke doen? Hoe moet ik dat aan mijn vader uitleggen?"

Merk op welke rol het pronkgewaad nu gaat spelen. Ze hebben Jozef het kleed uitgetrokken en besmeuren het nu met bloed. Daarna laten ze het bij Jakob bezorgen met een overlijdensbericht. Ruben scheurt zijn kleren in rouw, maar zegt verder niets. Jakob zit letterlijk in zak en as. De rest van het verhaal vertelt over zijn neergang in het dodenrijk (hij

belandt in de gevangenis) en zijn opstanding (verheffing tot tweede man van het Egyptische rijk).

Genesis 39

Jozefs reis naar Egypte wordt in één zin afgedaan: "Jozef nu werd naar Egypte gebracht".

(39:1) De angsten en ontberingen blijven onvermeld. De schrijver brengt ons meteen op de plaats van bestemming. Jozef treft het, omdat hij als slaaf in het huis van een belangrijk man terechtkomt. In de verzen 2-5 laat de schrijver ons bij herhaling weten dat de Heer Jozef zegent. Het is die zegen waardoor Jozef de gunst van zijn meester verwerft.

Het is die zegen die er ook voor zorgt dat Jozef in een positie terecht komt waarin de vrouw van Potifar hem kan benaderen. Vlak voordat het verhaal een wending neemt die tot Jozefs "ondergang" zal leiden, worden we verteld dat Jozef schoon van gestalte en uiterlijk is. Dat ontgaat de vrouw van Potifar niet. Of ze werkelijk verliefd op hem is, vertelt de tekst niet, maar dat ze er op uit is hem te verleiden komt meer dan voldoende uit de verf (39:7, 10, 12). Jozef blijft weigeren (39:8, 10, 12) omdat hij Potifar niet wil bedriegen en Gods gebod niet wil overtreden.

Wie naar de opbouw van het verhaal kijkt, merkt deze uitspraak van Jozef tot zijn "ondergang" leidt. Loyaliteit aan Potifar en gehoorzaamheid aan God vormen de kern van zijn beslissing.

Wanneer Potifars echtgenote merkt dat haar pogingen op niets uitlopen, bedenkt ze een plan om Jozef zijn weigering betaald te zetten. Het plan wordt perfect uitgevoerd en Jozef komt in de gevangenis terecht. Ook in deze episode wordt Jozefs kleed gebruikt om een onwetende (nu is het Potifar) te bedriegen.

God gaat met Jozef mee naar de "onderwereld": *en de Here was met Jozef, Hij bewees hem genade en deed hem de genegenheid van de overste der gevangenis winnen.*

Genesis 40 - 41

Het verhaal van de schenker en de bakker is de opmaat naar de dromen van de Farao in het volgende hoofdstuk. Doordat Jozef de dromen van de schenker en de bakker kan uitleggen komt hij bijna vanzelf in zicht wanneer de Farao de betekenis van zijn dromen wil weten.

Jozef heeft in de gevangenis de taak gekregen om voor twee belangrijke hofdienaren te zorgen. De twee zijn door "de toorn" van de Farao in het gevang gekomen en wachten daar hun toekomst af. Op een nacht dromen beide heren. Er duiken beelden op die met hun (voormalig) werk te maken hebben. De schenker droomt van een wijnstruik, de bakker van gebak. Bij het ontwaken vermoeden ze dat de dromen een diepere betekenis hebben. Wanneer Jozef het ontbijt komt brengen komen de dromen ter sprake

Droomuitlegging werd in Egypte veelvuldig beoefend. Men beschouwde de droom als een waarschuwing. In de slaap was er contact met de andere wereld, die van de goden en de doden. De droomverklaarder had daarom toegang tot een terrein dat voor de meesten

ontoegankelijk was. Jozef, als Hebreër legt er de nadruk op dat de uitleg van de dromen aan God toebehoort: "Zijn de uitleggingen niet Gods zaak?" (40:7). Daarom is het opvallend dat de schrijver het verhaal zo vertelt alsof Jozef de uitleg van de dromen aan zichzelf toeschrijft: "Vertel het *mij* toch". (40:8) en "Toen zei Jozef tot hem: Dit is de uitlegging ervan" (40:12).

Wanneer de bakker en de schenker eenmaal weten wat hun droom betekent, vraagt Jozef aan degene die zal overleven, om hem in de toekomst niet te vergeten en zijn vrijlating te bepleiten. Dit verzoek wordt door deze schenker vergeten. De schrijver laat dit goed uitkomen: "Maar blijf aan mij denken, wanneer ..." (40:14) en "Doch de overste der schenkers dacht niet aan Jozef, maar vergat hem". (40:23).

Met Genesis 41 is men aan de derde serie van twee dromen toe. Deze keer is het de Farao die droomt. Hij komt tot de conclusie dat niemand in staat is de dromen uit te leggen (41:9). De opperschenker herinnert zich uiteindelijk toch zijn eigen ervaring en vertelt de koning over Jozef. Let op dat de schrijver het ook nu weer heeft over een "Hebreeuwse jongeman" (41:12). Het feit dat Jozef een Hebreër is, wordt regelmatig onderstreept (zie ook 40:18). De lezer mag dit gegeven blijkbaar niet uit het oog verliezen.

Jozef wordt voor de koning geleid, maar is eerst voorzien van andere klederen! (41:14). Aan het eind van het verhaal wordt Jozef met linnen, klederen bekleed (41:12).

Eerst krijgt hij van zijn vader een pronkgewaad. Nu geeft de Farao hem de kleding die bij een hoogwaardigheidbekleeder horen. Tweemaal was zijn kleding een teken van en aanleiding tot ellende en problemen. Tweemaal wordt hij met kleding beloond.

Wanneer Jozef Farao's dromen uitlegt zegt hij herhaaldelijk: "God zal ...God heeft...". Hij geeft God dus alle eer.

In het verhaal vallen de volgende zaken op:

- Het is God die de Farao bekend maakt wat er gaat gebeuren (2x).
- de twee dromen hebben dezelfde betekenis
- de herhaling geeft aan dat de zaak bij God vaststaat en zal plaatsvinden
- God zal het snel uitvoeren
- Farao erkent dat de God van Jozef dit alles bekend heeft gemaakt.
- De beloning voor Jozef
 - a. "Gij zult over mijn huis zijn
 - b. op uw bevel zal mijn hele volk zich voeden
 - c. alleen door de troon zal ik boven u staan
 - d. ik stel u aan over het gehele land Egypte".
- Alles wat Jozef door toedoen van Potifars echtgenote is kwijtgeraakt ontvangt hij nu opnieuw. Beiden stellen Jozef aan over alles wat hen toebehoort en slechts zij zelf blijven boven hem staan!

De "opstanding" is begonnen.

Genesis 42

Het weerzien van Jozef en zijn broers wordt uiterst sober verteld. Het verhaal bestaat uit vier delen:

- 1 -6 de broeders trekken naar Egypte
- 7 - 17 slecht onthaal in Egypte
- 18 - 28 Simeon blijft als gijzelaar achter
- 29 - 38 Jakob weigert Benjamin te laten gaan

Jozef heeft intussen de leeftijd van 37 jaar bereikt (41:44 - dertig jaar + de zeven jaar van overvloed) en is een belangrijk man in Egypte (42:6).

Zoals voorspeld in de dromen van de Farao komt er hongersnood in Egypte. Ook naburige landen hebben er onder te lijden. Ook Kanaän wordt getroffen. Jakob geeft zijn zonen opdracht om in Egypte te gaan kopen. Benjamin moet thuis blijven.

Jozefs droom van de schoven wordt letterlijk waar op het moment dat de broers voor hem verschijnen en zich neerbuigen voor deze "Egyptische vorst". De schrijver onderstreept het uitkomen van de droom door te vermelden dat Jozef zich deze dromen herinnerde (42:9).

Het verhaal is vrij simpel. De volgende zaken springen er uit:

- bij de beschuldiging verdedigen de broers zich door te zeggen dat ze eerlijke lieden zijn. Dit waren ze allesbehalve ten aanzien van hun vader toen ze verslag uitbrachten over Jozefs verdwijning (37:32). Maar ook voor deze Egyptische machthebber, spreken ze niet de volle waarheid: "...één is niet meer". (42:13). De schrijver laat de nodige ironie los op deze "eerlijkheid". Zie daarvoor: 42:19, 31, 33 en 34).
- Jozef is hen in alles de meerdere: hij is de machthebber, hij verstaat hun taal zonder dat ze het weten, zij denken voor hem enkele dingen, verborgen te kunnen houden, zij zijn de vragende partij, want ze hebben graan nodig en Jozef heeft dat graan. Deze verhouding komt in de woorden van de broers overduidelijk over: "Nee, mijn heer, maar uw knechten ..." (42:10).

Genesis 43

Het verhaal van de tweede reis van de broers naar Egypte spreekt voor zichzelf; er valt weinig uit te leggen. De taal is eenvoudig en de gebeurtenissen worden in een goede volgorde weergegeven. De lange reis wordt niet beschreven, omdat dat de schrijver en de lezers niet interesseert. Iedereen is benieuwd hoe het af zal lopen.

We volstaan hier met de loop van het verhaal weer te geven, enkele gegevens te verklaren en op een aantal belangrijke punten te wijzen.

Indeling

- 43: 1-14 voorbereiding van de reis
 15-25 aankomst in Egypte
 26-34 Jozef komt de broers groeten
- 44: 1-5 opdracht aan de ceremoniemeester
 6-13 ceremoniemeester verhoort de broers
 14-1 Jozefs confrontatie met zijn broers
 18-34 Juda's bemiddeling

Verklaring

- 43:3 "aangezicht zien" = onder ogen komen (een hofstijlformule voor audiëntie)

- 43:11 balsem: stakte, tragakangom; dit is een soort afscheiding van een soorttragalus-struik, die gebruikt werd voor het toeplakken van linnen bindsels (o.a. mummies)
honing: uit druiven vervaardigde zoetheid. Werd als suiker gebruikt.
gom: geurige slijmgom van de rotsroos, als parfum of als cosmetiek gebruikt.
hars: harsgom van de mastixboom (een soort terebint), bestemd voor balsempleisters en wierook terpentijnnoten: pimpernoten, langwerpige "pistaches"
amandelnoten: zeldzaam in Egypte
- 43:32 Egyptenaren mogen niet met vreemdelingen eten omdat deze uit een voor de Egyptenaar onrein land komen. Het is ook een Egyptische gewoonte dat de gastheer niet met de gasten eet. Eerstgenoemde neemt gewoonlijk plaats op een hoge zetel.
- 44:5 men heeft verondersteld dat Jozef gebruik maakte van beker-orakels, iets wat in Egypte, naast sterrenorakels, lotorakels en pijlorakels gebruikelijk was. Dit hoeft natuurlijk niet. Jozef kan natuurlijk zich ook zo Egyptisch mogelijk hebben voor gedaan, om bij zijn Hebreeuwse broers geen achterdocht te wekken.

Belangrijke punten

1. De droom van de zeventienjarige Jozef wordt hier nogmaals werkelijkheid: de broers buigen zich herhaaldelijk voor hem.
Maar ook hun verdere taalgebruik bewijst hun onderdanigheid en afhankelijkheid van Jozef (44:16, 18, 19). (43:27 "Zij bogen zich voor hem ter aarde" 43:28 "Daarop knielden zij en bogen zich neer" 44:14 "Zij wierpen zich voor hem ter aarde")
2. Het verhaal wordt steeds spannender en dramatischer en werkt naar een hoogtepunt toe; het pleidooi van Juda vertoont gevoeligheid en schoonheid van taal. Er spreekt een diepe bewogenheid uit. Zijn handelwijze is nobel en ligt in het verlengde van zijn poging om Jozef te redden (37:26, 27).

Genesis 45

Met hoofdstuk 45 bereikt de lezer het hoogtepunt van de verhalenkrans over Jozef. Hij maakt zich hier aan zijn broers bekend en toont zijn vergevingsgezindheid. Geen enkel verwijt komt hem over de lippen. Hoewel de eerste woorden van Jozefs toespraak de broers hard in de oren zullen hebben geklonken - "... die gij naar Egypte verkocht hebt ... omdat gij mij hierheen verkocht hebt...", probeert Jozef die daad meteen te verklaren als een daad van God (45:3-8). In Jozefs lange monoloog komen een aantal zeer principiële zaken aan de orde.

Hij is ervan overtuigd dat alles wat is gebeurd past in een goddelijk plan om de hele familie in Egypte terecht te doen komen. Jozef is daarin de sleutelfiguur:

- v.5 want om U in het leven te behouden heeft GOD MIJ voor U uitgezonden
- v.7 daarom heeft GOD MIJ voor U uitgezonden om U een voortbestaan te verzekeren op aarde, en om voor U een groot aantal geredden in het leven te behouden

- v.8 dus zijt GIJ het niet, die MIJ hierheen gezonden hebt, maar GOD. HIJ heeft MIJ gesteld tot Farao's vader en tot heer over geheel zijn huis en
- v. 8 GOD heeft MIJ gesteld tot heerser over het gehele land Egypte. Duidelijker kan het nauwelijks: alle eer dient aan God te worden toegeschreven en de broers moeten niet bevreesd zijn, want eigenlijk is het allemaal zo door God gewild.

Jozef kan bij het weerzien van zijn broers en vooral van Benjamin zijn gevoelens niet meer in bedwang houden (45: 1, 2, 14,15). Benjamin bekleedt hier een bijzondere plaats:

- a. eerst viel hij Benjamin om de hals, daarna kuste hij zijn broers.
- b. Benjamin geeft hij 300 zilverstukken (heeft het iets met de 20 zilverstukken van de Ismaëlieten te maken?) en vijf stel klederen, zijn broers krijgen elk één stel klederen (heeft dit iets met zijn pronkgewaad te maken?).
- c. Benjamin is de enige waarvan de schrijver iets van de gevoelens bekend maakt: "... en Benjamin weende aan zijn hals" (45:14). Over de broers slechts dit: "Daarna eerst spraken de broers met hem". (45:15).

In zijn hele uiteenzetting is er tevens veel aandacht voor Jakob:

- v. 9 trekt haastig naar MIJN vader
- v.13 vertel dan aan MIJN vader al ... en breng MIJN vader haastig hierheen. Typisch hierbij is zijn aanduiding met MIJN vader. Wil hij hen nog steeds duidelijk maken dat hij werkelijk Jozef is en dat hij tot de clan van Jakob behoort? Spoed moet er in ieder geval worden gemaakt.

De Farao hoort van het geval en bemoeit zich ermee (45:16-20) Zijn dienaar Jozef die, zoals we hebben gezien drie belangrijke titels draagt (Farao's vader, heer over zijn huis en heerser over het gehele land), blijkt hem nauw aan het hart te liggen. De hele familie van Jakob is welkom in Egypte en wordt met geschenken overladen. Had God niet gezegd dat de nakomelingen van Abraham tot zegen zouden zijn voor de volken die hen zegenen en er door zouden worden gezegend (Genesis 12:3)?

Genesis 46 - 47

Met Genesis 46:1-34 en 47:1-13 begint de overgang naar het boek Exodus.

Jakob trekt met alles wat hij heeft naar Egypte. Aan de grens van Kanaän, nabij de stad Beereba, brengt hij de nodige offers. In een nachtgezicht krijgt hij te horen: "Ik ben God, de GOD VAN UW VADER, vrees niet naar Egypte te trekken, want IK zal u daar tot een GROOT VOLK maken. IK ZAL ZELF MET U NAAR EGYPTE TREKKEN en IK ZAL U OOK ZEKER WEER TERUGVOEREN..."

Het is deze belofte die ten grondslag ligt aan de bevrijdingsverhalen in het boek Exodus.

De schrijver herhaalt tot driemaal toe dat Jakob gaat met alles wat hij heeft en al zijn zonen en hun kinderen. "Het hele getal der zielen van het huis van Jakob, die naar Egypte kwamen, was zeventig". Een getal van betekenis. In de bijbelse traditie staat dat getal voor de volkeren der wereld. Van Noach wordt verteld dat er 70 volkeren uit hem zijn voortgekomen. Hier in Genesis zou het kunnen betekenen dat Israël weliswaar één van de volken is, maar dat juist dit volk een "groot volk" zal worden. Het zal groeien temidden van de andere volkeren

Jozef vertelt Jakob en zijn broers dat zij zich in Egypte moeten aandienen als schaapherders. Herders werden in Egypte verafschuwd als verachtelijke barbaren, die op afstand moeten worden gehouden. De Farao stemt toe dat ze zich in de streek Gosen vestigen. De streek maakt deel uit van de vruchtbare rivierdelta, ten oosten van de Nijl en ten westen van het Timsah meer. Het herdersvolk zal altijd "vreemdeling" blijven in het land van de Nijl. "Wij zijn gekomen om als vreemdelingen in dit land te vertoeven". (46:4).

De ontmoeting tussen Jozef en Jakob is ontroerend, die tussen de Farao en Jakob plechtig! De formule voor "begroeten" is eigenlijk "zegenen". Meestal begroet de meerdere de mindere. Hier lijkt het omgekeerd, Jakob zegent de Farao! Maar de zegen van Jakob mag worden gezien als de zegen van Jakobs God, zodat het toch de meerdere is die de mindere zegent. Een en ander doet denken aan Genesis 12: 2-3 (Nieuwe Bijbelvertaling)

2 Ik zal je tot een groot volk maken,
ik zal je zegenen, ik zal je aanzien geven,
een bron van zegen zul je zijn.
3 Ik zal zegenen wie jou zegenen,
wie jou bespot, zal ik vervloeken.
Alle volken op aarde zullen wensen
gezegend te worden als jij. [*](#)

([12:3](#)) Alle volken op aarde zullen wensen/ gezegend te worden als jij – Ook mogelijk is de vertaling: 'Door jou zullen alle volken op aarde gezegend worden'.

Exodus 1-2

Het boek Exodus (Uittocht) is een vervolg op Genesis 46-50. Jakob is met zijn zonen in Egypte aangekomen en heeft zich daar als vreemdeling gevestigd. Dit kon omdat zijn zoon Jozef de hoogste functie na de Farao bekleedde.

Exodus begint met de namen van Jakobs zonen en de vermelding dat hun nakomelingen nu een talrijk volk zijn geworden. Meteen daarop volgt de mededeling dat Jozef en zijn broers zijn gestorven en dat er een nieuwe koning over Egypte heerst die Jozef niet heeft gekend.

Deze Farao, die tot een andere dynastie hoorde als de Farao onder wiens bewind Jozef had gediend, is de Israëlieten vijandig gezind. Hij beschouwt hen als een bedreiging. Hij is vooral bang voor de snelle groei van het aantal Hebreëen.

Hij neemt maatregelen die ervoor moeten zorgen dat de groei wordt afgeremd. Ook laat hij de Hebreëen slavenarbeid verrichten. Ze zijn hun vrijheid kwijt.

In deze benarde situatie wordt de toekomstige verlosser van Israël geboren. De ouders van de baby zijn bevreesd voor de maatregelen van de Farao en proberen het kind zo lang mogelijk verborgen te houden. Wanneer dat onmogelijk wordt, maakt zijn moeder een rieten (eigenlijk half-gras; het groeide in het oude Egypte langs de oevers van de gehele Nijl) kistje (een arkje!). De naam is precies dezelfde als waarmee in het Hebreeuws de ark van Noach wordt aangeduid. Het arkje wordt bestreken met pek of asphalt om het waterdicht te maken. Het arkje wordt op het water van de Nijl gezet. Een zusje van de baby blijft in de buurt om te zien wat er gebeurt.

Wat opvalt in dit eerste verhaal over Mozes is, dat van alle personages slechts Mozes met name wordt genoemd. Noch de vader, noch de moeder, noch de zuster, noch de dochter van de farao, noch haar slavinnen worden aangeduid met hun naam. De schrijver zal dit met opzet hebben gedaan om alle licht op Mozes (de komende hoofdpersoon van het boek Exodus) te werpen. Later worden de namen wel vermeld.

Mozes is waarschijnlijk rond de drie jaar wanneer hij naar het hof van de Farao verhuist. Daar krijgt hij de Egyptische naam "Mozes". De betekenis van die naam wordt in de Bijbel in verband gebracht met de woorden "uit het water getrokken". Egyptologen weten dat het Egyptische woord *mset*, zoon betekent. Waarschijnlijk heeft er nog een godennaam achter gestaan. Denk bijvoorbeeld aan Toetmoses = zoon van de God Thoth, of aan Ramses = zoon van Ra. Een dergelijke naam zou in de Bijbel niet worden opgenomen, zeker niet als het om de "vader des vaderlands" gaat. Dus is de godennaam verdwenen en zijn de letters mss verbonden met een hebreuws woord dat optrekken/uittrekken betekent.

Het tweede gedeelte van Exodus 2 wordt gewijd aan Mozes' confrontatie met de onderdrukking en mishandeling van de Israëlieten door Egyptische opzieners. Hij kan niet aanzien dat "zijn broeders" (= zijn volksgenoten) dit lot moeten ondergaan en op een dag slaat hij een Egyptenaar dood. Hij verstopt het lijk. Maar hij is gezien door een volksgenoot. Deze dreigt hem te verraden. Mozes vlucht naar de woestijn. Hij komt in Midian terecht, een streek ten oosten van de Golf van Akaba. Daar ontmoet hij de priester Jetro die naar alle waarschijnlijkheid ook een stamleider is geweest. Mozes blijft bij hem, trouwt zijn dochter en sticht een gezin. Het is een ander leven dan hij is gewend. Hij geeft zijn eerste kind de naam Gersom, (ger= vreemdeling), waaruit blijkt dat hij zich als een vreemdeling in Midian beschouwt.

Exodus 3

1. Inleiding: God hoort het gejammer van de Israëlieten.

De Israëlieten zuchten, schreeuwen het uit en hun hulpgeroep en klacht worden door God gehoord (2:23-25). De tekst zegt dat God zijn verbond gedacht. Net zoals hij aan Noach dacht toen de wateren over de aarde waren gekomen en hem met de zijnen redde (Genesis 8:1), zo wil God nu zijn volk van de slavernij te bevrijden. "Hij had bemoeienis met hen", betekent: hij trok zich hun lot aan (2:25).

2. De Godsopenbaring

Mozes komt met zijn kudde op de Horeb terecht. OP de berghelling ziet hij een struik die in brand staat zonder tot as te vergaan.

De grens tussen heilig en profaan (niet heilig) wordt in de wereld van Israël scherp getrokken. De schoenen waarmee je op de weg loopt zijn niet geschikt om een heilige plek te betreden. God maakt zich aan Mozes bekend als de God van zijn vaderen (3:6) en snijdt onmiddellijk daarop het probleem van Israël aan. Wanneer God zegt dat hij de smarten van de Israëlieten KENT (3:7), dan betekent dat niet dat hij deze heeft vernomen of slechts zou hebben opgemerkt, maar KENNEN betekent in de Bijbel, door en door kennen. De ellende van Israël laat God niet koud. Hij wordt er door geraakt en gekwetst.

God is neergedaald in het nietige en voelt zich solidair met het volk en wil het redden. Mozes dient hem daarbij tot instrument. Hij moet dit volk uitleiden, wegvoeren uit Egypte en naar de

berg brengen (3:8, 10, 11). Mozes weigert in eerste instantie. Hij voert een hele reeks tegenwerpingen aan. Deze worden een voor een door God ontzenuwd. God belooft keer op keer dat Hij Mozes zal begeleiden en steunen:

- ik ben immers met u! (3:12)
- ik zal zijn, die ik zal zijn (met andere woorden je zal mij aan mijn daden kennen) (3:14).
- het teken van de staf (4:2-5)
- het teken van de melaatsheid (4:6-9)
- het teken van het water dat bloed wordt (4:8,9)
- ik zal met uw mond zijn en u leren wat gij spreken moet (4:10-12)
- ik geef je Aäron tot mond (4:14-16)

Deze zeven argumenten, zijn tegelijkertijd zeven bemoedigingen, die het vertrouwen van Mozes moeten opwekken. Mozes kan er niet meer onderuit: hij moet gaan!

3. Gods Naam

In dit verhaal openbaart God zijn Naam: "ik ben, die ik ben". (3:14). Het kan ook vertaald worden met "ik zal zijn, die ik zal zijn". Wat deze uitdrukking precies betekent is moeilijk te achterhalen, maar dat hij gezien moet worden in het licht van de tot viermaal toe herhaalde "de God uwer vader(en), de God van Abraham, die God van Isaak en de God van Jakob, lijdt geen twijfel. De naam hangt ook ten nauwste samen met de belofte "Ik ben met U" "Ik ben er".

De naam is mysterieus en geladen.

- "ik ben, die ik ben", met andere woorden je hebt er niets mee te maken. Mijn naam kun je toch niet doorgronden en dat is ook niet de bedoeling.
- "ik zal zijn, die ik zal zijn", met andere woorden je zult het wel merken en ervaren wie ik werkelijk ben op basis van de toekomstige gebeurtenissen en de toekomstige daden die ik zal stellen.

De laatste opvatting dient waarschijnlijk de voorkeur te hebben, omdat de belofte die er in door klinkt wordt waar gemaakt in het verdere verloop van het verhaal. Kort samengevat: de God, die Mozes zendt om Israël uit Egypte te leiden, is dezelfde God waarmee de vaders van het volk te maken hadden en een God die zich in de gebeurtenissen zal openbaren. De Israëlieten worden opgeroepen vertrouwen te hebben in de God van hun vaders. Na verloop van tijd zal hen blijken dat dit vertrouwen niet voor niets zal zijn geweest.

4. "Gij zult hem tot God zijn"

Deze voor ons wat eigenaardige woorden hebben een dubbele bodem. Ten eerste is het idioom (gangbare uitdrukking) en tekent het de verhouding "baas – knecht". Ten tweede speelt hier mee dat de woorden van Mozes afkomstig zijn van God. Wanneer hij (Mozes) aan Aäron vraagt om de boodschap door te geven aan de Farao, is Mozes als het ware "de mond" van God en is Aäron de profeet (= hij die spreekt).

Exodus 4 en verder

De eerste confrontatie tussen Mozes en de Farao pakt averechts uit. Mozes vraagt om vrijlating, hij krijgt een verzwaring van de slavernij.

"ISRAEL is mijn eerstgeboren zoon, daarom zeg Ik u: Laat mijn zoon gaan, opdat hij mij diene. Zoudt gij echter weigeren hem te laten gaan, dan zal ik UW eerstgeboren zoon doden". Exodus 4:22,23.

“Wie is de Here? Naar wie ik zou moeten luisteren om Israël te laten gaan? Ik ken de Here niet! en ik zal Israël ook niet laten gaan!

Het gehakte stro dat wordt gebruikt om met klei te vermengen zodat er een sterkere tichel ontstaat, wordt nu niet meer aangeleverd. Voortaan moeten ze zelf voor stro zorgen. Nu heeft Mozes niet alleen de Farao tegen zich in het harnas gejaagd, maar ook het volk. Zo gauw ze merken wat het resultaat is van de ontmoeting tussen Mozes en de Farao zeggen ze: "Een mooie verlosser is dat! In plaats van te worden bevrijd, raken we steeds meer in de knel en ligt de dood voor velen in het verschiet!"

De Farao verdedigt zijn maatregel door te beweren dat de slaven lui zijn (5:8, 17 (2x)). Farao verwijt Israël. Het volk verwijt Mozes en ... Mozes verwijt God dat hij hem heeft gezonden (5:22). God laat zich door de woorden van Mozes niet uit het veld slaan en maakt hem duidelijk dat hij nog niet klaar is.

- ik ben de ALMACHTIGE (6:1)
- ik heb gedacht aan mijn verbond en daarom zal ik Israël verlossen (6:4)
- Ik zal u tot een God zijn en Israël zal mij tot een volk zijn (6:6)
- er zal bij jullie geen twijfel bestaan over het feit dat ik jullie verlost heb (6:6)

Mozes probeert nogmaals onder de opdracht uit te komen. Hij werpt tegen dat hij slecht ter tale is (6:11). Zonder succes echter. Mozes probeert het een derde keer (6:29) en wil God duidelijk maken dat hij redenaarstalent mist om een groot man als de Farao te overtuigen. God is kortaf en beveelt hem gewoon "alles te zeggen wat God hem zou opdragen" (7:3). Treffend is dat Mozes als God van Aäron zal zijn, en deze laatste de rol van profeet moet vervullen (7:3). Een prachtige illustratie van hoe in latere tijden de relatie tussen God en zijn dienstknechten, de profeten (Amos 3:7) moet worden opgevat. Daaraan toegevoegd zullen de Egyptenaren een en ander aan tekenen en wonderen te zien krijgen, opdat zij zullen weten, wie de God van Israël is!

De plagen dienen zich aan in series van drie en onderscheiden zich als volgt:

Serie A	Serie B	Serie C
Water in bloed	steekvliegen	Hagel en vuur
kikkers	veepest	Sprinkhanen
muggen	zweren	duisternis

De plagen of rampen worden als volgt aangekondigd:

- Serie A. Mozes waarschuwt en Aäron geeft het teken van hun komst.
- Serie B. Mozes waarschuwt en God voert het uit.
- Serie C. Mozes kondigt aan en veroorzaakt de plagen.

Gods doel met de plagen:

- A. "Hieraan zult gij weten dat ik de Here ben" (7:17).
- B. "Opdat gij weet, dat ik, de Here, in het land ben" (8:22).
- C. "...opdat gij weet, dat er niemand is op de gehele aarde, zoals ik" (9:14).

De plagen worden steeds intensiever. Er wordt naar een hoogtepunt toegewerkt. Alle terreinen van het leven worden erdoor aangetast.

1. alle vis sterft
2. ongemak voor alle mensen
3. ongemak voor dier en mens (vanaf de derde plaag slechts voor Egyptenaren)
4. ongemak voor mens en het land aangetast
5. veepest: dood van de veestapel
6. zweren: pijn aan mens en dier
7. planten, dier en mens vernietigd
8. vernietiging van de planten
9. mens geen bewegingsvrijheid
10. dood van de eerstgeborenen.

De houding van Farao evolueert:

- 1-6 onverschillig en oneerlijke concessies
7. erkent schuld
8. onderhandelt: mannen mogen gaan
9. onderhandelt: vee moet blijven
10. razend

De confrontatie tussen Mozes en Farao is tegelijkertijd een confrontatie tussen de Egyptische goden en de God die "Ik ben er" heet.

**Driemaandelijke uitgave van het Kerkgenootschap der
Zevende-dags Adventisten der Nederlandse Unie
Copyright: Afdeling Vorming & Toerusting
Amersfoortseweg 18, 3712 BC Huis ter Heide**